

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

Серія «Науковці університету»

**ДМИТРО СЕРГІЙОВИЧ
ІВАШИН**

БІОБІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЗЧИК

Полтава
2015

УДК 929(092) : 58

ББК 91.9 : 28.5

I - 17

У п о р я д н и к и:

В. В. Оніпко, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка;

Л. Д. Орлова, доктор біологічних наук, професор кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка;

В. В. Орехова, заступник директора з науково-методичної роботи бібліотеки Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка;

І. М. Лесунова, заступник директора наукової бібліотеки Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

За редакцією доктора педагогічних наук, професора, декана природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

М.В. Гриньової

Р е ц е н з е н т и:

Гапон С.В. – доктор біологічних наук, професор кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Гнезділова О.А. – доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової і дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Івашин Дмитро Сергійович : біобібліографічний показчик : до 100-
I - 17 річчя від дня народження / упоряд. В. В. Оніпко, Л. Д. Орлова, В. В. Орехова, І. М. Лесунова ; за ред. М. В. Гриньової. – Полтава : ФОП Болотін А. В., 2015. – 80 с. – (Серія «Науковці університету»).

У виданні представлено бібліографію кандидата біологічних наук, старшого наукового співробітника, викладача кафедри ботаніки (нині кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології) Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка Івашина Дмитра Сергійовича. Біобібліографічний показчик, укладений з нагоди 100-річчя від дня народження вченого, містить біографію, відомості про життя, педагогічну та наукову діяльність знаного вченого – ботаніка, ресурознавця, еколога, автора наукових та навчальних видань.

Видання стане у нагоді науково-педагогічним працівникам, фахівцям у галузі біологічної науки, студентам, аспірантам, учителям, бібліотечним працівникам, а також усім, кого цікавить постать Д.С. Івашина.

УДК 929(092) : 58

ББК 91.9 : 28.5

*Рекомендовано до друку вченою радою
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
(протокол № 12 від 30 квітня 2015 р.)*

©Колектив упорядників, 2015

©ФОП Болотін А. В., 2015

Присвячено

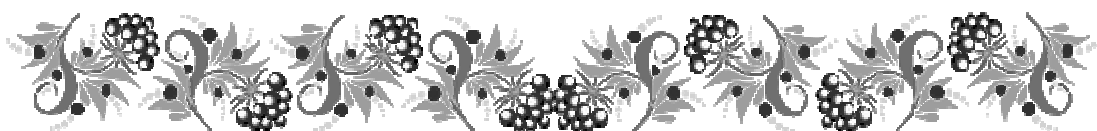
100-річному ювілеєві

кандидата біологічних наук,

старшого наукового співробітника

Дмитра Сергійовича

Івашина

Дмитро
Сергійович
ІВАШИН

ПЕРЕДМОВА

Нинішній буремний час змушує осмисленіше, емоційніше сприймати багато історичних подій. І передусім тих, які позначені науковим подвигом викладачів природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Кожна людина у своїх діях, в актах своєї творчої самодостатності не тільки виявляється й проявляється, а в них формується й визначається. Тому в тому, що вона робить, можна визначити, хто вона є.

Роль полтавського вченого, дослідника флори, невтомного пошукувача істин розвитку і функціонування ботанічних об'єктів Дмитра Сергійовича Івашина в створенні традицій природничого факультету неоціненна. Саме завдяки науковим пошукам Д. С. Івашина ботанічна наука збагатилася новими відомостями про лікарські рослини, екологічні принципи розвитку природного середовища.

За допомогою наукових відкриттів Д. С. Івашина на природничому факультеті створено еколого-орієнтоване освітнє середовище.

На думку вченого, необхідність вивчення еколого-орієнтованого освітнього середовища та особливостей його формування, зумовлено підвищеними вимогами суспільства до підготовки особистості до безпечної взаємодії з навколишнім природним світом. Таке бачення стало традицією природничого факультету. На сучасному етапі розвитку природничого факультету екологічні знання та підготовка майбутніх учителів природничих спеціальностей до створення еколого-орієнтованого освітнього середовища постає як проблема, керуючись якою майбутній вчитель обирає лінію поведінки, яка буде спрямована на підтримання стійкого взаємозв'язку «Людина-Суспільство-Природа» і забезпечить швидший перехід на шлях сталого розвитку країни. Сталий розвиток суспільства – це такий розвиток, який спрямований на забезпечення безпечного існування, соціального й

економічного благополуччя як нинішнього, так і майбутніх поколінь. Основною засадою сталого розвитку є усвідомлення нерозривного зв'язку екологічних, економічних і соціальних проблем. Провідним чинником переходу суспільства до сталого розвитку є освіта для сталого розвитку, як важлива складова системи освіти в цілому.

Саме від того, наскільки система природничої освіти переорієнтується на цінності сталого розвитку, значною мірою залежить уникнення конфліктних та кризових ситуацій різного рівня і загалом розв'язання глобальних екологічних проблем сучасності. Більше того, проектування суспільства сталого розвитку на цінностях соціально-природної коеволюції та принципах соціальної справедливості також за своєю природою має освітньо-ціннісний характер, оскільки ґрунтується на завданнях попередження глобальної екологічної катастрофи освітніми засобами ціннісного впливу на смисложиттєві орієнтири людей.

Д. С. Івашин відмічав, що головна функція виховання полягає в передачі підростаючому поколінню культури, накопиченої попередніми поколіннями, формуванні екологічного культурного досвіду кожної особистості. В екологічному сенсі ми розглядаємо цей досвід як нарощення особистістю наукового досвіду в процесі її взаємодії з природним і соціальним навколишнім середовищем, на когнітивному, почуттєво-емоційному і нормативному рівнях.

Звідси виникає актуальне завдання природничого факультету – проектування нового еколого-орієнтованого освітнього середовища як багатовимірного простору, адекватного сучасним потребам студентської молоді та яке відповідає тенденціям розвитку сучасної культури, економіки, виробництва і технологій.

Основна функція майбутнього вчителя – проектування і створення такого середовища, яке б сприяло його саморозвитку. Має бути створено таке середовище, щоб зовнішні стимулюювальні чинники перемістилися всередину людини, щоб відбувався не розвиток «ззовні», а самостійне управління власним розвитком. Таке середовище на природничому факультеті Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка сприяє розвитку вільної творчої активності, дає можливість студентам шляхом проб і помилок напрацьовувати власний екологічний досвід, учитися приймати виважені екологічні рішення та нести за них відповідальність. Кожен студент і викладач повинен розвиватися згідно своїх індивідуальних особливостей, творити

власний освітній простір як простір входження в екологічну культуру. Освітнє екологічне середовище кожної особистості повинно становити собою «особистісний простір екологічного пізнання і розвитку».

Колектив кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології, 2015 р.

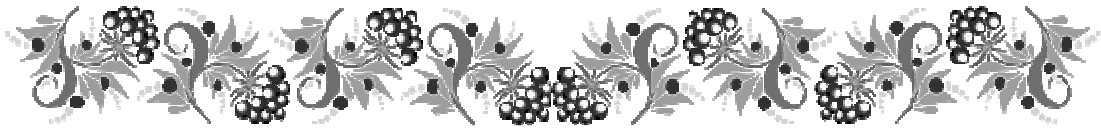
Колектив кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології продовжує справу, якій впродовж багатьох років служив Д. С. Івашин. На кафедрі в еколого-орієнтованому освітньому середовищі відбувається взаємодія всіх суб'єктів педагогічного процесу викладач–студент, що має своїм результатом духовне, інтелектуальне, моральне, естетичне, фізичне взаємозбагачення і сприяє розвитку екологічного потенціалу, самореалізації особистості, формує готовність до особистісного самовдосконалення, забезпечує реалізацію співтворчості в межах гуманістичної парадигми, що було основною лінією наукового життя Д. С. Івашина.

М. В. Гриньова,

*доктор педагогічних наук, професор,
декан природничого факультету Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка.*

В. В. Оніпко,

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри ботаніки,
екології та методики навчання біології Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка.*

ПРОЛЕТАРИ ВСІХ КРАЇН, ЄДИНАЙТЕСЬ!

ГРАМОТА

За активну природоохоронну роботу в Донецькій області, а також в зв'язі з шестидесятилітнім со дня народження, Президіум обласного Совету Українського общества охорони природи

НА ГРА ЖДАЄТ
тов. ІВАНІНА ДМИТРИЯ СЕРГІЙОВИЧА

ПОЧЕТНОЮ ГРАМОТОЮ:

ЗАН. ПРЕДСЕДАТЕЛЯ ПРЕЗИДИУМА ОБЛАСНОГО УООП
г. Донецьк
1 листопада 1972 года

И. РЯБЕНКО

Шановний Дмитро Сергійович!

Дирекція, партійна, профспіловова та комсомольська організації щиро вітають Вас в день Вашого 60-річного ювілею.

Високо цінуємо Вас за багатогранні знання природної флори. Ваші невтомні пошуки збагатили ботанічну науку новими відомостями про лікарські рослини.

Ви та очолюваний вами відділ вносите значний вклад в будівництво Донецького ботанічного саду.

Бажаємо Вам, шановний Дмитро Сергійович, довгих років життя, міцного здоров'я та нових творчих успіхів в розвитку біологічної науки на благо нашої Вітчизни.

*Директор Донецького ботанічного саду АН УРСР,
чл. кор. АН УРСР, доктор біол. наук, проф. Є. М. Кірилаткин
Підписав: Ю. Г. Тарловський
Голова МК Г. Г. Копаліло
Корсорг А. З. Глухов*

*Благодарю
Дмитро Сергійовичу
Г. Г. Копаліло
А. З. Глухов*

Ордена Леніна
Академія наук Української РСР
ВІДДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ БІОЛОГІЇ
м. Київ, вул. Володимирська, 54
ком. 61, тел. 24-23-60

Ордена Леніна
Академія наук Української ССР
ОТДЕЛЕНИЕ ОБЩЕЙ БИОЛОГИИ
г. Киев, ул. Владимирская, 54
ком. 61, тел. 24-23-60

№ 24/1273 «20» листопада 1972 р.

ГЛИБОКОШАНОВНИЙ ДМИТРЕ СЕРГІЙОВИЧУ!

Боро Відділення загальної біології Академії наук УРСР сердечно вітає Вас зі славним ювілеєм - 60-річчям з дня народження.

Ми високо цінуємо Вас - невтомного дослідника флори та рослинності України, особливо Донецького краю.

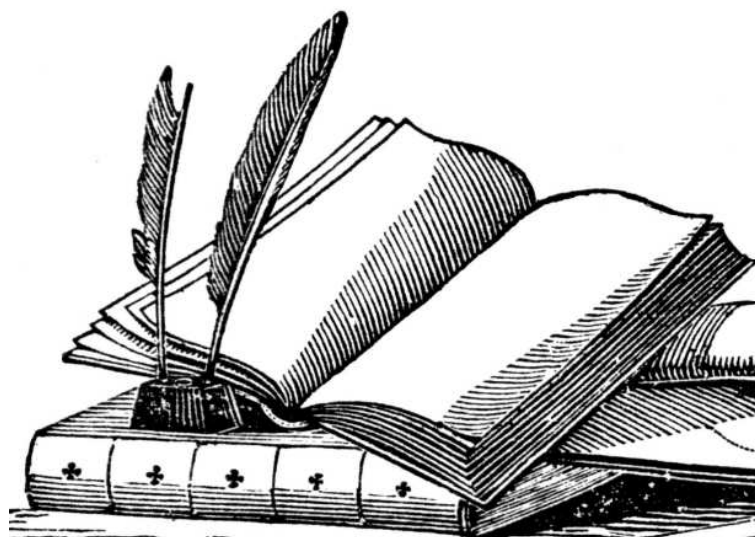
Бажаємо Вам, дорогий Дмитре Сергійовичу, міцного здоров'я, довгих років життя та нових творчих успіхів у розвитку радянської ботанічної науки.

Академік-секретар Відділення
член-кореспондент АН УРСР

К. Н. Світлик

***Д. С. ІВАШИН – ВЧЕНИЙ, ПЕДАГОГ,
ГРОМАДЯНИН***

М. В. Гриньова

*доктор педагогічних наук, професор,
декан природничого факультету Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

ЖИТТЄВИЙ І НАУКОВИЙ ШЛЯХ Д. С. ІВАШИНА

Відомий український ботанік-флорист, фітоценолог, знавець лікарських рослин, природоохоронець і викладач Дмитро Сергійович Івашин народився 12 листопада 1912 року в селі Попівка тоді Комишнянського району на Полтавщині в селянській родині. Батько Дмитра Сергійовича працював бухгалтером, мати була домогосподаркою.

Із дитинства Дмитро Сергійович захоплений природою рідного краю. Тому, закінчивши Устивицьку семирічку, почав навчатись у Полтавській садівничій профшколі. В 1930 році юнак вступає до агрономічного факультету Полтавського зоотехнічного інституту. Здобуті знання Дмитро Сергійович передає своїм учням, працюючи вчителем біології та хімії в сільських школах Мар'ївки та Великих Будищ на Полтавщині. Та одержана освіта його не задовольнила. У 1935 році Дмитро Сергійович вступає на заочний

відділ біологічного факультету Ленінградського державного університету, який успішно закінчує у 1940 році за спеціальністю геоботаніка.

Великий стимул до наукової роботи Дмитро Сергійович отримує в 1944 році, коли влаштовується на роботу в Полтавський державний педагогічний інститут на кафедрі ботаніки викладачем та завідувачем ботанічного саду. Під час роботи в інституті він активно включається у вивчення флори Полтавщини.

У 1953 році його було зараховано старшим науковим співробітником Української зональної дослідної станції лікарських та ароматичних рослин ВЛАРу (Всесоюзного інституту лікарських і ароматичних рослин). На станції працює 14 років, очолюючи секцію ботаніки в агротехнічному відділі. Тут він спрямовує свою наукову роботу в декількох напрямках. Перш за все, поповнює наявний ботанічний розплідник новими рослинами з метою вивчення питань їх інтродукції та акліматизації. Разом з тим починає роботу над створенням наукового гербарію. Вивчення лікарських рослин також продовжує займати багато часу вченого. Але одним із основних став пошуковий напрямок у природних умовах. Він разом із співробітниками щорічно виїздить у довготривалі експедиції в різні регіони України. Ресурсознавчі експедиції проводились Івашиним в Українських Карпатах (1953-1966), на Поділлі (1956-1966), в Поліссі (1965-1966), Криму (1956-1957), Донбасі (1955-1957), Лівобережному Лісостепу (1953-1966 рр.). Під час поїздок у ці райони ведуться пошуки нових, ще не вивчених рослин, описуються їх біоекологічні особливості, відбираються зразки сировини для подальшого аналізу. У біохімічній лабораторії станції в цих рослинах визначався вміст біологічно активних речовин (алкалоїдів, глікозидів, флаваноїдів, сапонінів, кумаринів, ефірних олій, цукрів та ін.), за якими відбиралися рослини на подальше вивчення. Одночасно під час експедицій проводилася заготівля сировини рослин, які, за так званої первинної оцінки, виявили себе перспективними. Подальше їх вивчення здійснювалося у ВЛАРі.

Із влаштуванням Дмитра Сергійовича Івашина на роботу в Українську зонально-дослідну станцію Всесоюзного інституту лікарських і ароматичних рослин у 1953 році колекція ботанічного розсаднику різко збільшилася – до 726 видів – завдяки залученню до неї багатьох дикорослих видів із республік СРСР і зарубіжжя.

Основне завдання досліджень Івашина Д. С. – виявлення перспективності лікарських рослин для їх подальшого інтродукційного вивчення. Він займався вивченням біологічних властивостей шавлії лучної, золототисячника звичайного, кавуна колоцинта, аморфи кущої, марени красильної, сумаху отруйного; започаткував вивчення цмину піскового, первоцвіту весняного, великоголовнику сафлоровидного, звіробою звичайного, осоки парвської, лимонника китайського та деяких інших рослин. За період з 1953 по 1966 роки при безпосередній участі і під керівництвом Д. С. Івашина проведено дослідження та первинне розмноження 46 видів, з них по 38 видах отримано позитивні результати. Дослідження охоплювали вивчення способів передпосівної підготовки насіння інтродуцентів, способів їх розмноження, створення ділянок розмноження з метою отримання насіння власної репродукції, розробку первинних прийомів по вирощуванню інтродукованих видів.

Дмитро Сергійович у 1953 році розпочав інтродукційні дослідження з цмином пісковим. У перший рік інтродукційних робіт було закладено дослідні ділянки для проведення агробіологічних спостережень і розробки прийомів агротехніки, а також для одержання посівного матеріалу. Для досліджень використовувалося насіння зібране в ботанічному розсаднику, де цмин пісковий вирощувався з 1937 року в колекції фармакопейних видів, був взятий з природи.

Інтродукційні роботи продовжувались і в 1954 році. Зокрема, проведено перевірку даних схожості насіння у лабораторії. Для досліджень використовували насіння з ботанічного розсадника та з природи. Посівні якості останнього були на 15-25% нижчими, з більш розтягнутим періодом схожості.

Лише на прикладі одного виду прослідковується комплексний, обґрунтований підхід вивчення лікарських рослин. Цмин пісковий – один із кількох десятків об'єктів досліджень великого вченого.

Після успішного захисту кандидатської дисертації на тему: «Дикорослі лікарські рослини річкових долин Лівобережного Лісостепу України» рішенням ученої ради Інституту ботаніки АН УРСР у 1964 році йому присвоюється ступінь кандидата біологічних наук. У 1966 році Д. С. Івашина затверджують у науковому званні

старшого наукового співробітника зі спеціальності «ботаніка». У цей час виходить з друку основна праця його життя «Дикорослі лікарські рослини України» (1965 р.). Ця робота витримала 5 перевидань і стала основним посібником для підготовки великої кількості молодих науковців та практичних працівників фармацевтичної галузі, працівників освіти, лікарів, широких верств населення.

У 1967 році, будучи вже відомим ботаніком, він за конкурсом зараховується на посаду старшого наукового співробітника відділу мобілізації флори у організований на той час Донецький ботанічний сад АН УРСР і затверджується на посаді завідувача відділу природної флори. У цей час з його участю виходить з друку «Атлас ареалів і ресурсів лікарських рослин СРСР», який отримав визнання як у рамках колишнього СРСР, так і за кордоном. На Донбасі вчений займається вивченням впливу антропогенного пресу на рослинний покрив. Велика робота проведена Дмитром Сергійовичем з вивчення природних кормових угідь Донбасу. У 1986 році за цими матеріалами була опублікована монографія «Природні рослинні кормові ресурси Донбасу», де Д. С. Івашин був співавтором.

Після переходу 1983 році на заслужений відпочинок Дмитро Сергійович із Донецька переїздить до Полтави і в міру своїх сил та можливостей, продовжує наукову і трудову діяльність. Він активно працює в Товаристві охорони природи, працює з полтавськими ботаніками, виїздить у різні райони Полтавщини. Робота в цей період проводиться за двома напрямками. Одним із них є подальший пошук рідкісних та зникаючих рослин, виділення заповідних територій Полтавщини. Під керівництвом Д. С. Івашина була опублікована колективна робота «Щоб росли горицвіти», що стало першим в області виданням про рідкісні та зникаючі види рослин і тварин. Окрім того, прочитано чимало лекцій та проведено бесід серед населення та учнівської молоді з питань збереження і відтворення червонокнижних рослин. Іншим напрямком наукових інтересів до кінця життя було дослідження лікарських рослин та їх корисних властивостей.

Працюючи в різних куточках України, Д. С. Івашин підтримував зв'язки з Полтавським краєзнавчим музеєм. Особливо тісна співпраця вченого та науковців природничого відділу музею розпочалась з 1983 р., коли Д. С. Івашин оселився в Полтаві.

У науковому архіві та фондах музею зберігаються цікаві експонати, пов'язані з науковою діяльністю Д. С. Івашина. Перш за все – це польовий щоденник відділу природи (НА ПКМ. – Спр. П. 02-173). Чимало його сторінок присвячено виїздам музейних науковців з метою обстеження територій та об'єктів природно-заповідного фонду області. Серед найцікавіших – виїзди разом з Д. С. Івашином до м. Кременчука та на узгір'я гори Пивиха у Глобинському районі (травень, 1982), до Ковпаківського лісопарку Котелевського району (травень 1986), у Шишацький, Диканський та Полтавський райони (липень 1996), у цілинний Лип'янський степ на Карлівщині (липень, 1987) та ін. Під час таких виїздів науковці знаходили нові місця зростання рідкісних рослин, обстежували стан та проблеми функціонування заповідних об'єктів, пропонували до охорони нові цікаві місця. Науковці музею згадують Д. С. Івашина, як невтомного дослідника природи, людину з енциклопедичними знаннями, справжнього вболівальника за долю природи Полтавщини.

У науковому архіві музею зберігаються наукові доробки Д. С. Івашина (НА ПКМ. – Спр. П. 01-104). Це окремі відбитки з Українського ботанічного журналу зі статтями вченого, машинописи, присвячені рослинним ресурсам Полтавщини, газетні статті, листи до науковців музею та ін. Особливо цінними є машинописи «Рослинні ресурси краю» (основні види рослин, кормові, декоративні, харчові, дубильні, ефіроолійні, медоносні, лікарські та ін.), «Рідкісні рослини», де виділені не лише рослини вже взяті під охорону, але й ті, що її потребують. Значний інтерес мають матеріали, присвячені Парасоцькому лісу в Диканському районі – дослідження природних умов, флори заповідного об'єкту, що були проведені вченим у 1963 р. разом з відомим полтавським ботаніком П. Є. Сосіним.

За своє життя вчений написав і опублікував понад 250 друкованих праць.

Помер Івашин Д. С. у вересні 1992 року, не доживши 1 місяця до свого 80-річчя. Під його керівництвом виховувалось чимало поколінь біологів, зокрема ботаніків, просто любителів природи.

В. В. Оніпко

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри ботаніки,
екології та методики навчання біології Полтавського національного
педагогічного університету імені В.Г. Короленка*

ІВАШИН ДМИТРО СЕРГІЙОВИЧ – БОТАНІК, ФЛОРИСТ, ЕКОЛОГ

Упродовж 1979-1992 рр. Д. С. Івашин був науковим керівником колективу викладачів кафедри ботаніки. Вчений започаткував, організовував та проводив разом з колективом однодумців природоохоронну роботу по декільком основним напрямкам.

1. Встановлення місцезростань, біології і екології окремих рідкісних і дуже рідкісних видів, в першу чергу занесених в «Красную книгу СССР», «Червону книгу Української РСР», що взяті під індивідуальну охорону по рішенню Полтавського облвиконкому. Таким шляхом вагомо поповнені данні про розповсюдження багатьох рідкісних лісових, степних, лучних, болотних і водних рослин. Так, наприклад, брандушка різнокольорова в «Червоній книзі Української РСР» вказана в Полтавській області у трьох місцях, а по результатам дослідження полтавських ботаніків – в 27, лілія лісова вказана в одному місці, а знайдена ще в двох і т.д.

2. Виявлення ділянок рослинності з багатим і різноманітним видовим складом з метою створення нових заповідних об'єктів. Інформація, що отримана від студентів стаціонару, заочного відділення і вчителів шкіл, заносилась в спеціальні відомості, а встановлені місця знаходження рідкісних рослин і ділянок з багатою і різноманітною рослинністю наносились на бланкові карти Полтавської області. Завдяки спільній роботі викладачів, студентів, співробітників краєзнавчого музею в області з'явилося 43 нових заповідних об'єкти, в тому числі 10 ботанічних заказників рідкісних рослин, 5 заповідних урочищ. Окрім того, вченим було обґрунтовано необхідність створення 9 республіканських заказників водно-болотних угідь та 61 об'єкт місцевого значення. Результатом досліджень було видання колективної праці «Щоб росли горицвіти». Це було першим в області виданням по рідкісним і зникаючим видах рослин і тварин.

3. Вивчення флори і рослинності в окремих заповідних об'єктах з метою охорони і покращення їх охорони. Один із заказників астрагалу шерстистоквіткового створений поблизу території бувшого польового стаціонару природничого факультету Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка (нині університету). Для зберігання деякі рідкісні рослини переносили на ділянки ботанічного саду, де з ними знайомляться студенти і учні.

Упродовж декількох років Дмитро Сергійович допомагав кафедрі в проведенні польової практики з ботаніки та у становленні молодих викладачів-флористів.

У доповіді на Всесоюзній конференції викладачів методики біології педагогічних інститутів у 1982 році, в якій брав участь Д. С. Івашин, відзначається, що важливим напрямком у розвитку знань та умінь майбутнього вчителя, у поглибленні його уяви про взаємовідносини у природі, формуванні переконань про необхідність охорони природи є польова практика.

Дмитро Сергійович був глибоко переконаний, що ціленаправлене заохочення студентів до природоохоронної роботи всебічно сприяє екологічному вихованню і формуванню особистісних якостей майбутнього вчителя-біолога.

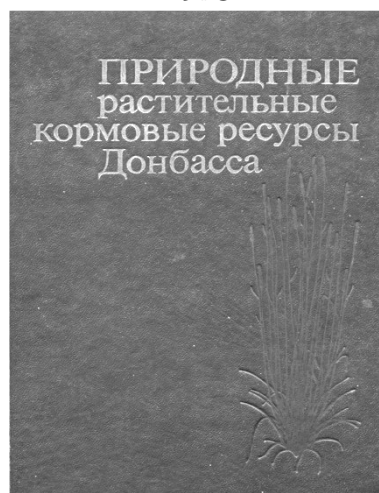
1965

1975

1985

1986

1986

1992

Основні наукові праці Д.С. Івашина

СТОРИНКИ ЖИТТЯ ІВАШИНА ДМИТРА СЕРГІЙОВИЧА

Дмитро Сергійович народився 12 листопада 1912 року в с. Попівка, Миргородського району, Полтавської області. Після здобуття середньої освіти – семирічної школи та плодоовочевого технікуму – вступає в 1935 році до Ленінградського державного університету на біологічний факультет (заочно). Університет він закінчує в 1940 році. Йому присвоєно кваліфікацію «біолога – геоботаніка». Ще в школі, а згодом під час навчання в університеті, він наполегливо вивчає флору і рослинність Полтавщини, цікавиться сторінками історії рідного краю, питаннями збереження і відтворення рослинних ресурсів.

Трудову діяльність розпочинає вчителем біології та хімії у школах Полтавської області, де продовжує наполегливо вивчати природу рідного краю, прищеплюючи учням любов до живого, бажання допомогти братам нашим меншим, прагнення до вивчення оточуючого середовища. Схильність до наукової діяльності він проявляє ще будучи студентом, а потім, вдосконалюючи свої знання, продовжує наполегливо працювати в цьому напрямку.

У 1944 році Дмитро Сергійович влаштовується на роботу в Полтавський державний педагогічний інститут на кафедру ботаніки викладачем та завідувачем ботанічного саду. Це спонукало його до активної наукової роботи. Під час роботи в інституті він включається у вивчення флори Полтавщини, як самостійно, так і разом зі студентами. Під час польових практик, екскурсій, численних самостійних виїздів він починає цілеспрямовано займатися вивченням конкретних груп рослин, особливо лікарських. Цей період став початком систематичного і детального дослідження лікарської флори України. Перші друковані праці також були присвячені цим питанням.

У 1950 році влаштовується на роботу в Башкирський державний заповідник геоботаніком. Але в зв'язку з реорганізацією заповідників (із 101 заповідника залишилось 10) у 1952 році повертається до рідної Полтави. Під час роботи в заповіднику він займається вивченням флори і рослинності Уралу, зокрема лікарських ресурсів, та вивченням природного відновлення лісів на

Південному Уралі. Він продовжує друкуватися в союзних та українських виданнях. На цей період Івашин Д. С. був уже досить відомим у наукових колах.

Після проходження по конкурсу, у 1953 році його зараховано старшим науковим співробітником Української зональної дослідної станції лікарських та ароматичних рослин ВІАРУ (Всесоюзного інституту лікарських і ароматичних рослин). Протягом 14 років він очолював секцію ботаніки в агротехнічному відділі і спрямовує свою наукову роботу в декількох напрямках. Насамперед, поповнює наявний ботанічний розплідник новими рослинами з метою вивчення питань їх інтродукції та акліматизації, починає роботу над створенням наукового гербарію. Багато часу вченого займає вивчення лікарських рослин. Одним із основних напрямків став пошуковий у природних умовах. Разом із співробітниками, керівником досліджень, він щорічно виїздить у довготривалі експедиції в різні регіони України – Прикарпаття, Карпати (особливо його цікавили полонини), Донецький регіон та інші. У цей період ведуться пошуки нових, ще не вивчених корисних рослин, описуються їх біоекологічні особливості, відбираються зразки сировини для подальшого аналізу. На дослідній станції у біохімічній лабораторії в цих рослинах визначався вміст біологічно активних речовин (алкалоїдів, глікозидів, флаваноїдів, сапонінів, кумаринів, ефірних олій, цукрів та ін.), за якими відбиралися рослини на подальше вивчення. Під час експедицій проводилася також заготівля сировини рослин, які, за так званої первинної оцінки, виявили себе перспективними. Подальше їх детальне вивчення здійснювалося у лабораторіях ВІАРУ.

Результати наукових досліджень Дмитро Сергійович викладає в наукових звітах, статтях, написаних ним буклетах. Одночасно продовжує займатися лікарськими рослинами Полтавщини. Наслідки роботи оформляє у дисертаційне дослідження. Після успішного захисту кандидатської дисертації на тему: «Дикорослі лікарські рослини річкових долин Лівобережного Лісостепу України» рішенням ученої ради Інституту ботаніки АН УРСР у 1964 році йому присвоюється ступінь кандидата біологічних наук. У 1966 році Д. С. Івашина затверджують у науковому званні старшого наукового співробітника зі спеціальності «ботаніка». У цей час виходить з друку основна праця його життя «Дикорослі лікарські

рослини України» (1965 р.). Ця робота витримала 5 перевидань і стала основним посібником для підготовки великої кількості молодих науковців та практичних працівників фармацевтичної галузі, працівників освіти, лікарів, широких верств населення.

У 60-х рр., будучи вже відомим ботаніком, він за конкурсом зараховується на посаду старшого наукового співробітника відділу мобілізації флори у організований на той час Донецький ботанічний сад АН УРСР і затверджується на посаді завідувача відділу природної флори (1967 р.). На Донбасі вчений займається вивченням впливу антропогенного пресу на рослинний покрив. Для збереження рослинного покриву під його керівництвом створюється в ботанічному саду на великих площах інтродукційний розплідник природної флори (який існує до цього часу). Разом з тим, він веде активну роботу за необхідності оновлення старих та створення нових заповідників, заказників, пам'яток природи республіканського та місцевого значення. На основі ботанічних досліджень Донецького регіону ведуться пошуки місць зростання рідкісних та зникаючих видів рослин з метою їх збереження та відтворення. У подальшому Д. С. Івашин є членом комісії по виділенню площ для створення заповідних місць. Ученим було опубліковано буклети та брошури, в яких розповідалося про всі широко відомі заповідники Донбасу.

За його участю в цей час виходить з друку «Атлас ареалів і ресурсів лікарських рослин СРСР», який отримав визнання як у рамках колишнього СРСР, так і за кордоном.

Дмитро Сергійович організовував чисельні експедиції по вивченню природних кормових угідь Донбасу. У відібраних зразках кормових трав, у біохімічній лабораторії ботанічного саду, визначалися цінні в кормовому відношенні рослини. Оцінка проводилась за вмістом кормових одиниць, мінеральним і амінокислотним складом. За результатами досліджень були написані рекомендації колгоспам чи радгоспам щодо раціонального використання та покращення сінокосів і пасовищ, видані численні статті в наукових журналах, збірках, матеріалах конференцій. За цими матеріалами була опублікована монографія «Природні рослинні кормові ресурси» Донбасу в 1986 році, де Д. С. Івашин був співавтором.

За значний вклад у вивчення інтродукції і масового розмноження цінних кормових рослин Дмитро Сергійович неодноразово нагороджувався грамотами та преміями.

У 1983 році, після переходу на заслужений відпочинок, Дмитро Сергійович із Донецька переїздить до Полтави і продовжує наукову і трудову діяльність у Товаристві охорони природи, в Полтавському державному педагогічному інституті на кафедрі ботаніки, тісно співпрацює з полтавськими ботаніками, виїздить у різні райони Полтавщини. Дослідження природи Полтавщини проводиться за двома напрямками. Головним із них є подальший пошук рідкісних та зникаючих рослин, виділення заповідних територій Полтавщини. Під керівництвом Д. С. Івашина була опублікована колективна робота «Щоб росли горицвіти» (1992 р.), що стало першим в області виданням рідкісних та зникаючих видів рослин і тварин. Також було прочитано чимало лекцій та проведено бесід серед населення та учнівської молоді з питань збереження і відтворення червонокнижних рослин, корисних рослинних ресурсів. Окрім того, основним напрямком його наукових інтересів до кінця життя було дослідження лікарських рослин та їх раціонального використання.

У вересні 1992 року Івашин Д. С. помер. За своє життя вчений написав і опублікував понад 250 друкованих праць. Вони були цікавими і корисними не тільки для фахівців-біологів, зокрема ботаніків, а і просто любителів природи. Його публікації учили молоде покоління дбайливого ставленню до природи, любові до всього живого.

Л. Д. Демчишен

Обласна санітарно-епідеміологічна станція, м. Полтава

СПОГАДИ ПРО БАТЬКА. НЕЗНАЙОМІ СТОРІНКИ З ЖИТТЯ ІВАШИНА ДМИТРА СЕРГІЙОВИЧА

Усі чули про наукову, трудову діяльність Дмитра Сергійовича, але мало хто знає його як люблячого чоловіка і дбайливого, уважного і чуйного батька.

Я його старша дочка. Мої дитячі спогади сягають у ті далекі часи, коли ми жили на Уралі. Батько дуже часто брав мене з собою, коли ходив у ліс та в гори. Пригадую, ми стоїмо на вершині гори. Ледь-ледь починає червоніти небо. Поволі сходить сонце. Разом

милуємося, як його теплі промені все більше охоплюють небосхил і, нарешті, освітлюють верхівки дерев. Співають пташки. Ось на схилі з'явилося стадо маралів, пробігли лякливі козулі. День почався, а з ним і життя у лісі. У заповіднику було багато зайців, лисиць і особливо вовків. Ми часто бачили по весні, як токують глухарі та б'ються олені-красені на своїх турнірах. Особливо вражало розмаїття рослинного світу. Скільки різноманітних дерев, ягідних купців та грибів. Батько знав усі їх назви і навчав мене. Природа на Уралі сувора, літо коротке. Тоді ще не було, як зараз, привізних овочів та фруктів. З України нам прислали посилки з духмяними великими яблуками та грушами. Батько щедро пригощав усіх знайомих та друзів. Українець не може жити без помідорів. Батько змайстрував ящики, і ми в них вирощували помідори та перець. З усіх навколишніх осель приїздили подивитися і покуштувати великі червоні соковиті плоди.

Ми жили у звичайній хаті, складеній із цілих стовбурів дерев. Батько з мамою поштукатурили стіни і побілили. До нас приходили подивитися, як у церкву.

У мене було багато друзів. Батько часто водив нас усіх на природу. Розповідав і показував усю її велич. Він багато знав легенд. Діти завжди були у захваті від таких прогулянок, приходили стомлені, але задоволені.

Пригадую наші поїздки на санях по засніженому лісі. Одного разу ми припізнились. Коні почали нервувати і бігли швидше. З-за дерев на нас дивились вогняні вовчі очі. Ми ледве відірвались від хижої зграї.

Після реорганізації заповідника на Уралі ми переїхали на мальовничу Полтавщину. Буйній душі романтика, яким був батько, не вистачало простору лісів і гір Башкири. Цю пустоту заповнили гори, ліси і полонини Карпат. Почалися регулярні експедиції по Прикарпаттю, Закарпаттю та Карпатах. Також, ми об'їздили всю Молдавію.

Починаючи з 7-го класу я — постійний супутник батька в його романтичних, але підчас і важких поїздках.

Згадуються наші численні ночі, проведені разом з пастухами на полонинах біля багаття. Яких тільки історій та легенд не розповідали вони. Батько мав веселу та дружню вдачу. У нього всюди були друзі та знайомі. Разом з нами подорожували вчені зі

Львова, Угорщини, Польщі, Ми збирались на стрімкі скелі за едельвейсами, за легендою-квіткою щастя. Також побували на вершині найвищої гори Карпат Говерли. Моряки кидають у море пляшки з повідомленням, а ми писали листа до прийдешніх поколінь з нашими підписами і закопали на вершині Говерли. Побували ми і в центрі Європи. Там також залишили повідомлення.

Були і прикромці. Не раз ми потрапляли під лавину і каміння і лише дивом залишалися живі. Одного разу машина зависла задніми колесами над 200-метровою прірвою, і лише допомога друзів врятувала нам життя.

Ми підіймалися високо в гори, а хмари були в нас біля ніг, як отара покірних білих овечок.

Спали в палатках. Ранком виходили, а трава вся біла від приморозку. Зачаровано слухали, як співає трембіта, могутній ліс стоїть, мов вартовий, на схилах пасуться вівці. Така велич і спокій, коли спостерігаєш цю красу, навіть забуваєш, що десь є великі міста, гомін тисяч людей і машин. Карпати і Молдова – це скарбниця лікарської сировини. Кожного дня ми знаходили нові рослини, десятки цілющих джерел. Річки в горах стрімкі і неглибокі. Але, коли пройдуть дощі, вони перетворюються на бурхливу, грізну стихію. Це часто було перешкодою. Тоді ми їхали в найближче село чи місто і знайомилися з ним.

Гуцули – народ самобутній. Милували око їхні розмальовані дерев'яні оселі, вишитий бісером одяг, постолі, зроблені зі шкіри. Ніколи не забути їх запальних танців біля багаття та плавних веселих і журних пісень.

Я з вдячністю згадую ту теплу затишну атмосферу, яка завжди панувала в нашій оселі. Ми ніколи не чули сварки між батьками. Лише завжди усміхнені обличчя, чуйне, ніжне ставлення. Жодного свята не було, щоб батько не подарував мамі квіти. Пліч-о-пліч пройшли вони разом по життю, вдома і на роботі, в біді і в радощах. Гучно відсвяткували золоте весілля. Щиро вітали їх діти, онуки, правнуки, друзі.

Одного разу, ідучи ввечері додому, я побачила біля будинку на лаві двох закоханих. Підходжу ближче. Та це ж мої тато і мама. Сидять разом, милуються повним місяцем, слухають солов'їні трелі, згадують прожиті роки, будують плани на майбутнє.

Коли народилася моя сестричка, очі батька випромінювали невимовну радість. Сестра підростала. Це її вже водив тато знайомити з природою, відкривав таємниці і казкову красу лісів, степів, териконів. Разом вони об'їздили Полтавщину, Донеччину, Приазов'я, Асканію-Нову, Хомутецькі степи.

У нашій оселі ніколи не змовкав веселий дитячий сміх. Уже онуки, а згодом і правнуки, сидять на колінах у дідуса, який повідає їм чергову казку. Ось і бабуся прийшла зі своїми фірмовими смачними пиріжками з маком. Усі разом п'ємо запашний чай з трав, секрет приготування якого знає лише батько.

Разом із сестрою ми дивимося, як весела гомінка команда внуків та правнуків на чолі з татом і мамою йдуть до лісу. Це вже їм розкажує й показує батько красу чудової Полтавщини, вчить чуйного ставлення до природи, передає свій великий досвід використання лікарських рослин.

Батькова наука мала великий вплив на моє подальше життя. Я займаюся охороною навколишнього середовища. Прямим послідовником його справи стали друга донька та онука.

Батькова турбота, ласка, рішучість у будь-якій ситуації прийти на допомогу завжди будуть у серцях його дітей, онуків і правнуків. Він дав півку в життя, показав шлях, яким іти, й нести з честю цей дар.

О. А. Стасілюнас

випускниця природничого факультету ПДПУ (ПНПУ) 1951 року

УЧИТЕЛЬ НА ВСЕ ЖИТТЯ

*З глибокою пошаною присвячую
Дмитру Сергійовичу Івашину*

Згадуючи Дмитра Сергійовича, перш за все спливає на думку його виключна професійна освіченість ботаніка, флориста, фітоценолога, чудового знавця лікарських рослин, природоохоронця, викладача, феноменальної людини.

Автору цих рядків поталанило вчитись у нього в 1947-1950 роках на I-III курсах, а згодом працювати під його керівництвом в експедиціях з природоохоронною метою.

Знайомлячись з нами, першокурсницями, Дмитро Сергійович звернувся незвичайним «уважаемье» (викладання було російською

мовою). Це звернення лишилось назавжди. Воно вміщало в себе гідність, повагу і одночасно дистанцію між викладачем і нами, студентами. Наша дівчача група складалась з довоєнних випускниць шкіл, які пережили лихоліття фашистської окупації і склали вступні экзамени переважно на «посередньо». Лише двоє були випускницями 1947 року. Тільки досить наполегливою, кропіткою працею викладача зі студентами можливо надолужити прогаяне та виконати програму вищої школи. На лабораторних заняттях з анатомії рослин працювали з вітчизняними та Zeis'івськими мікроскопами повернутими з евакуації. Викладач весь час допомагав в роботі, навчаючи обережно використовувати обладнання. Протягом всього заняття він не залишав аудиторії, вміло спрямовуючи нашу роботу. Допомога виготовляти зрізи небезпечною бритвою, які викликали наші захоплення та бажання наслідувати приклад викладача. Навіть не велике наближення до еталону давалось наполегливою працею. Увага викладача до нашої роботи була неослабною. Вдалими запитаннями Дмитро Сергійович стимулював осмислене засвоєння навчального матеріалу, вчив аналізувати та порівнювати побачене на препаратах. Наполегливо рекомендував нам щоденно працювати з підручником, не обмежувачись конспектами лекцій. Від нього ми дізнались, що бібліотека нашого інституту одна з найбагатших вузівських бібліотек України. «Щодня 14-15 сторінок – це мінімум для першокурсника» – говорив Дмитро Сергійович.

Пізніше зі статті його дружини, Ганни Петрівни я дізналась, що своїми ґрунтовними знаннями він зобов'язаний самоосвіті, бо заочно закінчив біофак Ленінградського університету по кафедрі геоботаніки. Отже в ті далекі часи вчитель ділився з нами власним досвідом, хоча про себе ніколи і нічого не розповідав. Мені особисто пощастило у 1977 році підвищувати кваліфікацію в Ленінградському університеті у професора-еколога Т. К. Горишиної на кафедрі геоботаніки.

Дмитро Сергійович говорив спокійним тоном, ніколи не підвищував голосу. Учитись було дуже цікаво і про трудову дисципліну мови не йшло. На наші помилки викладач реагував трохи іронічною посмішкою, а коли чув нісенітницю у відповідь піднімав брови і розводив руками. Пропонував самостійно виправляти помилку, або виправляв сам, чи відсилав до підручника.

Наполегливо працюючи з нами протягом заняття, Дмитро Сергійович знав, як кожен засвоїв матеріал і засвідчував це підписом робочого зошита студента в кінці лабораторної роботи.

Польова практика з ботаніки на I курсі відбувалась в околицях Полтави. Перед першою екскурсією Дмитро Сергійович перевіряв спорядження кожного. В полі показував як викопувати, зрізати рослину, закладати в гербарій, робити записи на робочій етикетці. Пригадую, як він обережно, але впевнено брав рослину. Відчувалось його бережливе ставлення до живого. Всі екскурсії були пішохідні. Ніколи не повертались тим шляхом, яким починали. Зміна вражень, цікава змістовна розповідь викладача підтримували інтереси і увагу, а темп практичної роботи не залишив часу на пустощі. Всі ми були в полі зору викладача, який направляв і перевіряв нашу роботу.

Досі пам'ятаю екскурсію на Нижньомлинське болото. Ми босі на чолі з босим викладачем пішки форсуємо болото, зупиняючись біля рослин на місці їх зростання. Начебто непоказний біоценоз розкрився перед нами в розмаїтті екологічних груп, пов'язаних з трьома, двома або одним середовищем проживання. Тоді ми дізнались, як правильно гербаризувати тендітні гідрофіти між аркушами цупкого паперу. Пізніше досвід став в пригоді при гербаризації водоростей у Чорному морі.

Польову практику на II курсі з систематики рослин проходили у Полтавському та Диканському районах. Біостаціонару не було. Мешкали в сільських школах. Харчування, як прийдеться. Ознайомились з багатою флорою та рослинністю цієї частини Полтавщини, збрали гербарій ретельно перевірений викладачем. Дмитро Сергійович чудово знав маршрути. Пригод не траплялось. Ніхто не блукав. Спокійна впевненість викладача передавались нам.

Демонструючи взятую рослину, Дмитро Сергійович називав її латинську, російську, українську назви. Іноді сповіщав народну назву. Ми намагались швидко записувати їх на робочих етикетках. Працювали бригадним підрядом, кооперуючись втрох. Один копає, другий закладає в гербарну сітку (все в трьох екземплярах), третій пише етикетки.

Дякуючи долі, наша бригада: Люда Сидоренко (м. Київ), Ліда Васюта (м. Луцьк), автор цих рядків та ще Ліна Штепа (Білики, Кобеляцького району), спілкуємось і досі. Отже текст подяки учителю від усіх нас.

Вражало глибоке знання Дмитром Сергійовичем вікової структури популяцій. Він безпомилково розрізняв рослину в любому віковому стані. Природа Полтавщини була його стихією, його домівкою з дитинства та дослідницькою лабораторією одночасно. Ми були щасливими свідками розквіту беззаперечного педагогічного таланту.

Здавалось що він знає свою флору регіону практики, але щовечора він працював із визначником. Своїм прикладом намагався прищепити нам інтерес до самостійного визначення рослин – найнадійнішого шляху до пізнання флори.

За час роботи в інституті кропіткою, подвижницькою працею він створив гербарій на п'ять тисяч аркушів, чим безцінно збагатив кафедру ботаніки.

Під час практики за межами Полтави в нашому далеко не комфортному побуті траплялись випадки простудних та шлунково-кишкових захворювань. Знання Дмитром Сергійовичем цілющих властивостей рослин перетворювало викладача у лікаря і фармацевта в одній особі. Ним власноруч виготовлялись ліки, які сприяли швидкому одужанню хворих. За це ми глибоко вдячні нашому вчителю і шанобливо пишаємось ним.

Працюючи викладачем кафедри ботаніки, Дмитро Сергійович за сумісництвом був директором ботанічного саду інституту, де створив колекційний відділ лікарських рослин флори Полтавщини на сто видів. Ділянки для кожного виду, розміром 1×1 метр, були етикетовані та зразково доглянуті садівником Й. Й. Гроном разом зі студентами. Цей відділ був зразком для створення подібних на пришкільних навчально-дослідних ділянках. Рекомендації ми отримали від Дмитра Сергійовича на польовій практиці з методики ботаніки на III курсі. Екскурсія на колекційні ділянки була захоплююче цікавою. Ми почули цілі повісті про кожен вид. Викладач розкрив нам дивні скарби цілющої сили рослин, показав, як в польових умовах за допомогою експрес методів можна попередньо визначити в рослині наявність певних хімічних інгредієнтів, для того, щоб потім в біохімічній лабораторії вибрані зразки глибоко дослідити. Дмитро Сергійович шкодував, що захоплення фармохімією призвело до втрати багатьох відомостей про цілющі властивості рослин, які зберігались в народі.

Нажаль, у часи хрущовської відлиги з кукурудзяною епопеєю ботанічний сад інституту перетворили на агробіостанцію, а колекцію лікарських рослин знищили натомість неадекватно створили овочеву сівозміну. Шкода!

Пізніше, займаючись природоохоронною роботою, Дмитро Сергійович створив тепер уже знов у ботсаду колекційну діляночку ковили. Рослини добре розвинулись, але із-за невігластва були перекопані.

Польова практика з методики ботаніки для мені особисто дала знання, уміння і навички ведення польових та вегетаційних досліджень. Вони стали основою для дослідів під час аспірантської цільової підготовки (1965-1968 рр.) у Пушкінській лабораторії росту і розвитку рослин у Всесоюзному Інституті Рослинництва (ВІР) у Ленінграді. Там не раз вдячно згадувала мудру науку Дмитра Сергійовича. Він не терпів невігластва і сміливо виступав проти нього. Пригадую критичні замітки, які доводилось читати в 70-ті роки у журналі «Растительные ресурсы». Це були глибоко аргументовані принципові докази помилкового тлумачення властивостей тих чи інших рослин та лицарський захист об'єктивної наукової істини.

Після аспірантури довелось освоювати курс мікробіології. Разом зі студентами Олегом Шурпачем та Юрою Ніклонським створили мікробіологічну лабораторію з індивідуальними місцями праці. Виготували наочні посібники, багато з ініціативою працювала лаборант А. І. Березовська. Вона на зекономленому спирті-ректифікаті виготовляла настоянку з ехінацеї пурпурної і роздавала студентам та викладачам для лікування запалень від стрептококу та стафілококу. Знання про цілющі властивості цієї рослини від Дмитра Сергійовича Івашина.

Наслідуючи приклад учителя поповнила колекцію ботанічного саду інституту насадженнями гінкго дволопатевого, тиса ягідного та інших. Гінкго декілька років утворює шишкоягоди, отже пройшло повний цикл індивідуального розвитку. На жаль не прижився кедр ліванський. Це колекція подарована ботанічним садом Одеського університету ім. І. І. Мечнікова.

Залишила кафедрі ботаніки гербарії полярних рослин, подарований мені геологами з півночі.

Дмитро Сергійович любив людей, дбав про їх здоров'я. Любив природу рідного краю, оберігав її та захищав. Любив науку. Служив їй віддано і чесно.

Справу батька на кафедрі ботаніки продовжує його дочка Лариса Дмитрівна Орлова.

А. П. Богарада

*Опытная станция лекарственных растений УААН Украины
с. Березоточа Лубенского района Полтавской области*

МОИ ВОСПОМИНАНИЯ О ДМИТРИИ СЕРГЕЕВИЧЕ ИВАШИНЕ

Я знакома с ним с 1959 года, когда поступила на работу на Украинскую опытную зональную станцию Всесоюзного научно-исследовательского института лекарственных и ароматических растений (позже Всесоюзного научно-исследовательского института лекарственных растений) – с. Березоточа, Лубенского района, Полтавской области.

Дмитрий Сергеевич был членом Научного совета опытной станции, в состав которого входило 18 членов, он же был и членом конкурсной комиссии. Я выдержала конкурс (из 18 человек за мою кандидатуру проголосовало 17, 1 был против), Меня зачислили на должность старшего научного сотрудника, зав. отделом защиты растений от вредителей и болезней лекарственных культур,

Ивашин Д. С. в это время был заведующим отделом ботаники. Под руководством директора станции Филиппова Александра Ивановича, кандидата сельскохозяйственных наук (кстати, он ученик Дмитрия Николаевича Прянишникова) мы проводили научно-исследовательскую работу. Уже тогда Дмитрий Сергеевич имел богатый материал для кандидатской диссертации. Кроме тематики, он нес ответственность за коллекционный питомник лекарственных растений (более 250 видов), интродукционный питомник, дендропарк (до 3 га).

Это серьезный, знающий, трудолюбивый, более того, неутомимый научный сотрудник. В его распоряжении были квалифицированные работники, из них старший научный сотрудник Герцог Лидия Федоровна (она же секретарь Научного совета, жена одного из директоров станции Попова, погибшего от

рук фашистов), Шаповал Галина Григорьевна (лаборант), рабочая Шульга Варвара Васильевна. При необходимости из экспериментальной базы ему выделяли рабочих.

Все участки и опыты у Дмитрия Сергеевича были в хорошем состоянии. В те времена существовали Коммунистические субботники, и тогда на всех участках кипела работа по уходу за растениями, особенно в парке и на территории.

Парк из года в год Д. С. Ивашин пополнял новыми видами. Тогда произрастало в нем много видов древесных, кустарниковых и травянистых растений, в основном лекарственных. 300-летний дуб растет до сих пор. Дорожки в парке были красиво оформлены и посыпаны песком.

Мне особенно в то время запомнился сумах ядовитый, по уходу за которым и сбором сырья требовались особые меры предосторожности. В парке запрещалось ездить на велосипедах и мотоциклах.

В период студенческой практики по фармакогнозии на всех участках Ивашина работали группы студентов, он ими руководил.

Огромная работа проводилась ботаником по организации и проведении научных экспедиций. Здесь у него, кроме научных исследований, были задания аптек Украины (иногда других республик бывшего Союза) по заготовке лекарственного сырья – договорные работы, по сбору семян для обменного фонда и других целей.

К подготовке экспедиции он готовился очень старательно. За месяц до выезда под его руководством готовилась, оборудовалась машина с укрытием, велась подготовка молодых и серьезных кадров. Он всю эту работу добросовестно выполнял.

Дмитрий Сергеевич – серьезный, активный работник, помогал аспирантам и тем, кто заочно обучался в техникумах и вузах. Я лично, когда отчитывалась за свою аспирантскую тематику на Научном совете, его побаивалась, но это шло мне только на пользу.

Запомнилось, когда он приходил на заседание Научного совета, всегда приносил, как правило, литературную новинку по интродукции, заготовкам, возделыванию лекарственных растений. Дома у него была приличная библиотека (специализированная).

С 1953 по 1966 год, когда я работала вместе с ним, он изучал большое количество видов новых и перспективных растений, мне их трудно перечислить, данные сохранились в научных отчетах УкрЗОС ВИЛАР.

У Дмитрия Сергеевича много научных работ, в основном это статьи, инструкции по заготовкам лекарственных растений, есть книги в соавторстве и самостоятельные (имею данные о более 70 работах).

Он включался в работу по составлению Истории Украинской ЗОС, занимался природоохранной деятельностью, активно участвовал в съездах, научных конференциях (с докладом) Украины, России, ВИАРА и др. Лично я принимала участие вместе с ним в научных конференциях Института ботаники Украины, Ботанического сада и др. (съезд в г. Донецке).

Дмитрий Сергеевич – хороший семьянин. Его супруга Анна Петровна (биолог) работала в этот период на УкрЗОС заведующей отделом биохимии, трудолюбивый, знающий сотрудник. Воспитали вдвоем и дали высшее образование двум дочерям – Людмиле Дмитриевне и Ларисе Дмитриевне, они не ушли от лекарственных растений.

Я считаю и уверена в том, что кто знал Дмитрия Сергеевича, знаком с его трудами, долго будет ценить и помнить его как солидного ботаника и доброго человека.

Т. И. Деревинская

Одесский ботанический сад им. И. И. Мечникова

ПОМОЩЬ В НАЧАЛЕ ПУТИ

Летом 1971 г. я, тогда еще студентка биофака Одесского госуниверситета им. И. И. Мечникова, неожиданно была включена в состав экспедиции по изучению ресурсов лекарственных растений Одесской области. Без предварительной подготовки, «с колес» пришлось овладевать специальными методиками, учиться распознавать лекарственные виды, в общении с местным населением пополнять знания о народных названиях и лечебном применении дикорастущих растений. И вот где-то на Измаилщине в учительницы местной школы я увидела только что вышедший справочник «Лекарственные растения Украины» с массой сведений, особенно полезных для начинающего ресурсоведа-лекарственника. Возвратившись из экспедиции, я постаралась приобрести эту книгу в свою библиотеку. Так я впервые узнала о Дмитрие Сергеевиче Иващине – главе авторского коллектива справочника.

Через несколько лет моей профессией на долгие годы стало изучение дикорастущих лекарственных растений. На Украинской зональной опытной станции ВИЛР в с. Березоточа Лубенского района Полтавской области я стала заниматься тем же, чему были посвящены годы жизни здесь Д. С. Ивашина – ресурсоведением лекарственных растений. Приходилось иногда следовать предложенными им ранее маршрутами, опираясь на опубликованные им результаты наблюдений, гербарные материалы, хранившиеся на Укр. ЗОС ВИЛР. Особенно пригодились нам материалы Дмитрия Сергеевича при ценопопуляционном изучении арники горной, бившей в шестидесятые годы объектом и его пристального внимания.

Вскоре состоялось мое личное знакомство с Дмитрием Сергеевичем. Из короткого, общения на VI съезде ВБО в г. Кишиневе, в сентябре 1978 г., я узнала, что Дмитрий Сергеевич обладает обширной профессиональной информацией и своими знаниями и опытом готов поделиться. Тогда же мы договорились о совместной экспедиции по выявлению природных комплексов ценных и редких видов лекарственных растений для создания заказников.

Совместная экспедиция по районам Полтавской области в мае 1979 г. оказалась успешной и полезной. Во-первых, Дмитрий Сергеевич прекрасно знал флору и растительность области, благодаря чему мы не тратили время на поиски популяций, а приезжали прямо на известные ему «точки». Так, вблизи Градижска мы описали ценопопуляцию эфедры двухколосковой, в Новосанжарском районе – росянку круглолистную, в Пирятинском районе – горицвет весенний. Во-вторых, обладая колоссальным опытом визуальной оценки урожайности отдельных видов трав, он мог достаточно точно определять биологический запас сырья лекарственных растений в пределах заросли, в чем мы убедились, проводя параллельно учет горицвета весеннего по стандартной методике, на пробных площадках. Тем самым в экспедиции заметно экономилось время и трудозатраты.

Дмитрий Сергеевич казался абсолютно неутомимым. Любил до начала рабочего дня (а вставал он в экспедиции с рассветом) сделать рекогносцировочный выход на маршрут и после, несмотря на солидный возраст, неизменно оказывался впереди всех. Как классический полевой ботаник, был неприхотлив до аскетизма в бытовых вопросах. Профессиональное, деловое общение с ним было свободным, на равных: он не «давил» своим авторитетом, не

подчеркивал чужих ошибок и признавал свои. Вне сферы профессиональной деятельности его собственная, зачастую критическая, оценка многих явлений общественной жизни выражалась запомнившимся мне ироничным заключением: «Ну, это – общее положение...».

Несколько лет спустя мне пришлось давать отзыв на представленный в издательство «Урожай» план книги Д. С. Ивашина с соавторами «Охрана дикорастущих лекарственных растений» (книга вышла в свет в 1985 г.). Были у нас и совместные публикации в ведомственном сборнике, посвященные истории поиска и изучения дикорастущих лекарственных растений на Украине.

Сейчас, когда нет недостатка в содержательных и красочных изданиях о лекарственных растениях, первая книга Дмитрия Сергеевича, выдержавшая 6 изданий, остается для многих, и для меня в том числе, незаменимой помощницей в общении со студентами, школьниками, работниками аптек и заготовительных организаций, любителями, а сам Дмитрий Сергеевич – эталоном полевого исследователя-ресурсоведа., первым проложившего маршруты поиска и научного изучения лекарственных растительных богатств Украины.

Р. В. Ганжа
м. Полтава

СЛОВА ПОДЯКИ ВЧИТЕЛЮ (спогади через півстоліття)

Як колишній студент Полтавського державного педагогічного інституту, Івашина Дмитра Сергійовича, спочатку пам'ятаю в період з осені 1946 р. до літа 1950 р. У ті далекі тепер роки викладачі та студенти переживали неповторний період почуття радості після закінчення Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років. На той час природничий факультет мав три кафедри (хімії, ботаніки, зоології), але педагогічні колективи були на стадії формування. За виключенням двох завідуючих кафедрами (хімії та ботаніки) лекції читали запрошені спеціалісти, зокрема з сільськогосподарського інституту, Полтавської селекційної станції кормів.

Д. С. Івашин працював асистентом кафедри ботаніки. Як його учень, я знаю, що він у період 1946-1950 рр. мав змогу спілкуватися з тими знайомими, які ще пам'ятали В. В. Докучаєва,

В. І. Вернадського. В цьому йому допомагав відомий орнітолог та краєзнавець Микола Іванович Гавриленко, який працював викладачем кафедри зоології.

Дмитро Сергійович належав до тієї когорти викладачів, а це були переважно представники найстарішого покоління, серед яких панувало тверде переконання, що для педагога в педагогічному процесі абсолютно вирішальне значення мають його фахові знання. Такі викладачі неохоче писали тексти лекцій та виконували інші вимоги щодо контролю за якістю праці кожного викладача. З роками такі уявлення змінилися і стало традиційним написання методичних розробок, рекомендацій, створення фондів текстів лекцій. Пізніше Д. С. Івашин теж змінив свою думку щодо методичного забезпечення навчального процесу. Ним видано чимало методичної літератури, якою і сьогодні користуються студенти-природники ПДПУ.

Влітку 1950 року Дмитро Сергійович залишив інститут і впевнено став на шлях праці при науково-дослідних станціях, що належали до системи закладів АН України. Постійним об'єктом його досліджень стали лікарські рослини України та деяких інших регіонів. Він мав зв'язки з ботаніками Інституту ботаніки АН УРСР та кафедр ботаніки університетів (Харків, Київ, Дніпропетровськ). Згодом він став відомим флористом Інституту ботаніки.

Знову нас доля звела в 1979 році, коли Д. С. Івашин вже був пенсійного віку і переїхав до Полтави. З перших днів проживання у нашому місті він повністю включився у працю обласного товариства охорони природи, яке очолював В. Є. Кукушкін. У товаристві охорони природи досить швидко зрозуміли, що мають справу із фахівцем найвищої категорії, а тому намагалися сповна використати його знання. З цією метою було організовано виконання держдоговірної тематики, першочерговим завданням якої був пошук та виділення об'єктів придатних до заповідання. Згодом товариство охорони природи реорганізували в обласну службу екобезпеки, матеріали, що мало товариство, були використані працівниками Інституту ботаніки АН України. Значна частина зібраного Д. С. Івашиним матеріалу стала основою для книги «Щоб цвіли горицвіти», ініціатором написання якої він був.

О. М. Перепелова

*Дослідна станція лікарських рослин УААН,
с. Березоточа Лубенського району Полтавської області*

ЗІ СПОГАДІВ ПРО Д. С. ІВАШИНА

Це було в 1959 році, як тільки я прийшла працювати в Українську зональну дослідну станцію Всесоюзного науково-дослідного інституту лікарських і ароматичних рослин (УкрЗДС ВІААР).

За мою точність, акуратність, інтерес до роботи в лікарському рослинництві Дмитро Сергійович Івашин запропонував мені поїхати в експедицію до Тростянецького дендропарку. Нас було четверо. Дмитро Сергійович – старший експедиції, його дочка Людмила, я – Перепелова Ольга Михайлівна і – шофер. Транспорт – вантажна машина з брезентовою будкою на кузові. Було цікаво і романтично.

По дорозі зупинялися в якому-небудь селі, щоб приготувати їжу, відпочити, а варили на звичайному керогазі. Прибули в дендропарк і оселилися у лісничого.

Завдання експедиції – створення гербарію, збирання різноманітної сировини для фітохімічного вивчення, насіння. Дмитро Сергійович давав нам завдання, і ми з Людмилою відразу починали його виконувати.

Сам Дмитро Сергійович був знаючим спеціалістом – ботаніком. Кожного ранку він брав рюкзак, копачку, гербарну папку і виходив на збирання гербарію. І що цікаво, йшов на заготівлю в один бік і раптово з'являвся із протилежного. Завжди зосереджений, зібраний, акуратний і вимогливий у роботі, з посмішкою на вустах. Після роботи, коли всі завдання було виконано, робив нам приємне: проводив екскурсію по парку, цікаву розповідь. А з яким захопленням він розповідав історію парку. А як побачить зламану гілку, то переносив це дуже боляче. Переживав за знівечене дерево чи кущ. Дуже любив природу, бережно до неї ставився, привчав до цього інших.

Із завданням експедиції ми справилися вчасно, Дмитро Сергійович нас похвалив (а на похвалу він був не щедрий). Але ми цю похвалу заслужили сумлінною працею. А коли приїхали додому, доповів директору УкрЗДС ВІААР Філіппову про наше сумлінне ставлення до роботи, за що директор своїм наказом виніс нам подяку. Це було дуже приємно.

Пам'ять про відрядження в Тростянецький дендропарк під керівництвом Дмитра Сергійовича Івашина залишається яскравою сторінкою мого життя уже більше 40 років.

Колектив дослідної станції пам'ятає Дмитра Сергійовича, як знаючого спеціаліста, який поповнив і наш парк різноманітністю рослин, як доброзичливу, добру людину, яка могла розділити горе й радість кожного.

О. М.Байрак¹, В. М.Самородов²

¹Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління Мінприроди, м. Київ

²Полтавська державна аграрна академія

ВНЕСОК Д. С. ІВАШИНА У РОЗВИТОК ЗАПОВІДНОЇ СПРАВИ НА ПОЛТАВЩИНІ

У 70-ті роки ХХ століття поштовхом для формування природно-заповідної мережі Полтавщини стала розробка її першої класифікації. Найбільш активно цим питанням займалися ботаніки Полтавського педагогічного інституту імені В. Г. Короленка. Їх робота у цій царині значно посилилась, коли до Полтави з м. Донецька у 1987 році переїхав Дмитро Сергійович Івашин (1912-1992 рр.). Слід зазначити, що з усіх тогочасних ботаніків Полтавської області Дмитро Сергійович мав найбільший досвід природоохоронної діяльності. Адже раніше він працював у Башкірському державному заповіднику (1950-1952 рр.), а згодом у Донецькому ботанічному саду АН УРСР (1967-1987 рр.). Тому не дивно, що саме Д. С. Івашин став центральною фігурою, навкруг якої згуртувались всі біологи, яким були небайдужі ідеї заповідної справи.

Саме з метою збереження рідкісних видів флори за ініціативи Д. С. Івашина у згаданий період у Полтавській області були створені перші три ботанічних заказники. Дмитро Сергійович обґрунтував цінність мішаних лісів як осередків бореальних видів у Борівському лісництві Котелевського району (заказник «Борівський», площа 50 га), степової ділянки із заростями цінної лікарської рідкісної рослини – астрагалу шерстистоквіткового в околицях с. Манжелія Глобинського району, («Манжеліївський», 5 га), пізніше – в околицях с. Лучки Кобеляцького району («Лучківський», 5 га). Ним

було також запропоновано охороняти штучні насадження обліпихи крушиновидної у Лубенському районі (ботанічний заказник «Вовчанський», 4,5 га).

Слід зазначити і те, що за активною участю Д. С. Івашина було створено кілька десятків ботанічних пам'яток природи, серед яких переважали вікові дерева (наприклад, у Полтаві «Козацькі дуби», «Дубовий гай» та ін.). Аналогічний статус отримали масиви природних лісів у зеленій зоні міст Полтава («Зарості цибулі ведмежої» – 4,5 га) та Лубни («Мгарська дача» – 182 га, «Морозівська дача» – 865 га, «Жовтнева дача» – 57 га). Останні території за показниками ценотичної та флористичної різноманітності та унікальності, як показали сучасні дослідження, більше відповідають статусу ботанічних або лісових заказників, охоронний режим яких сприяє збереженню лісових екосистем.

Згодом, було прийнято рішення про створення ботанічного заказника «Малоперещепинський», до складу якого увійшов відомий болотний масив, який у довоєнні роки мав статус місцевого заповідника. За цілеспрямованої діяльності Дмитра Сергійовича було створено перший ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Вільхівщинський» (Полтавський район), а у 1989 р. – «Дейманівський» (Пирятинський район).

В місцях зростання рідкісних видів рослин, обстежених експедиціями фахівців під керівництвом Д.С. Івашина, заповідного режиму набули ще два ботанічних заказники: «Розсошенський» (15,7 га, Полтавський район) та «Приворсклянський» (10 га, Котелевський район).

За ініціативи Д.С. Івашина були створені перші в області заповідні урочища, на території яких охоронялись рідкісні види флори Полтавщини. Це такі відомі сьогочасні охоронні території, як: «Яри-Поруба», «Куквин» у Пирятинському районі, «Яворівщина» у Диканському та «Косюрино» у Шишацькому районі – природні територіальні виділи, які репрезентували лісостепові ландшафти із зональними екосистемами. Тому саме такий статус забезпечував комплексний заповідний режим на відміну від інших природоохоронних категорій.

У наш час режим заповідних урочищ став заважати діяльності селянських, фермерських господарств, тому, нажаль, деякі заповідні урочища були переведені у категорію ландшафтних та ботанічних заказників. Така участь не обминула урочище «Косюрино» у

Шишацькому районі із розмаїттям флори і рослинності лучних степів та широколистяних лісів, де зростали рідкісні степові і лісові рослини, зокрема єдине місцезростання купальниці європейської (за даними Д. С. Івашина). На превеликий жаль, територію згаданого урочища було розбито на два роз'єднані заказники: ботанічний «Воскобійницький» та ландшафтний «Величківський» зі зменшенням загальної площі. Зміна заповідного режиму негативно вплинула на стан степових ділянок внаслідок інтенсивного випасання великої рогатої худоби, що дозволено у ландшафтному заказнику. На даний час вказані території увійдуть до складу заказної зони регіонального ландшафтного парку «Лісостеповий чорноземний», що сприятиме збереженню цінних залишків лучних степів.

Вже на початку 90-х років минулого століття Д. С. Івашин разом із членами Полтавського відділення Українського ботанічного товариства продовжив вивчати поширення рідкісних видів рослин Полтавщини. За наслідками цієї роботи було обґрунтоване створення нових ботанічних заказників у Гадяцькому («Великий ліс», «Терновий кущ», «Саранчина Долина», «Жуківщина», «Гадяцький бір», «Дубина», «Книшівська гора»), Котелевському («Підварівський»), Полтавському («Руднянський», «Воронянський») районах.

Особливо слід наголосити на тому, що проведені під керівництвом Д. С. Івашина соціологічні дослідження, лягли в основу книги «Щоб росли горицвіти» (1992 р.) – першого в області науково-популярного видання про рідкісні види рослин і тварин. Її підготовка тривала майже три роки. Дмитро Сергійович організував виготовлення чорно-білих малюнків рідкісних видів рослин (їх виконав студент природничого факультету педагогічного інституту В. Пісоцький) та, на жаль, ілюстрації не включили до книжки через брак коштів. Проте зазначене видання відіграло вагомую роль у розвитку фітосоціології на Полтавщині. Адже в ньому вперше було наведено опис 110 видів рослин занесених до «Червоної книги УРСР», «Красной книги ССРСР» та обласних списків. Останні були складені Д. С. Івашином із залученням ботанічного загалу області та затверджені рішенням облвиконкому (1979 р.). У книзі наведено короткий огляд природоохоронних заходів у першій половині ХХ століття, опис синтаксономічних ознак рідкісних рослин і тварин. При цьому вперше було вказано поширення рідкісних

рослин уздовж долин річок – Псла, Сули, Ворскли та їхніх приток. Для деяких видів рослин наводились конкретні відомості про охорону на території природно-заповідних об'єктів. Так, із 46 лісових рослин для 29 видів вказані заказники, заповідні урочища, ботанічні пам'ятки природи, де вони охороняються. Із 20 степових видів – вказані місцезнаходження на 9 заповідних територіях. Для лучних (9), болотних (17) та водних (7) рідкісних рослин вказано лише два конкретних місця охорони. Всі інші види потребували на той час створення нових заповідних територій для збереження та відновлення. За даними виданого у 2005 р. «Атласа рідкісних та зникаючих рослин Полтавщини» більшість місцезнаходжень 97% рідкісних видів флори вищих судинних рослин (окрім тих, які відомі лише за літературними даними) охороняються на території заказників, заповідних урочищ, регіональних ландшафтних парків.

Відомості про поширення та чисельність деяких рідкісних видів флори Полтавщини було опубліковано у численних статтях Д. С. Івашина, у т.ч. в Українському ботанічному журналі, наукових збірках, матеріалах конференцій.

Слід зазначити і те, що як знавець дикорослих лікарських рослин, Д. С. Івашин у характеристиках ботанічних заказників, пам'яток природи та заповідних урочищ завжди вказував на їх ресурсну цінність. Цьому він навіть присвятив окреме наукове видання, яке і сьогодні являється оригінальним та раритетним.

Позитивно й те, що в подальший період оптимізації природно-заповідного фонду та формування регіональної екомережі наукові традиції, закладені Д. С. Івашином продовжили його послідовники: О. М. Байрак, В. В. Буйдін, І. А. Грицай, Т. В. Криворучко, Л. Д. Орлова, Н. О. Стецюк. Саме їх стараннями показник заповідності Полтавщини було збільшено від 0,4 (1990 р.) до 4,95% (2012 р.).

Таким чином, можемо констатувати, що з метою збереження місцезростань понад 70 рідкісних видів рослин в різних районах Полтавської області Д. С. Івашином було створено понад 30 природно-заповідних територій та об'єктів. Відомості про стан поширення та чисельності рідкісних видів флори, наведені у публікаціях Д. С. Івашина, є вагомим базисом для проведення сучасних популяційних та моніторингових созологічних досліджень. Вони не втратили свого наукового значення і дотепер, адже посилання на них інтенсивно використовуються біологами різних профілей не тільки Полтавщини, а й всієї України. Це є

свідченням значної ролі, яку відіграв Д. С. Івашин у розвитку заповідної справи на теренах Полтавської області.

О. З.Глухов, Г. І.Хархота, Т. Т.Чуприна, В. М.Остапко

Донецький ботанічний сад НАН України

Д.С. ІВАШИН – ФУНДАТОР ЕКСПОЗИЦІЙ ПРИРОДНОЇ ФЛОРИ ДОНЕЦЬКОГО БОТАНІЧНОГО САДУ НАН УКРАЇНИ

Донецький період творчої діяльності Дмитра Сергійовича Івашина (1912-1992), випускника Ленінградського держуніверситету (1940), кандидата біологічних наук, відомого в Україні інтродуктора та ресурсознавця лікарських рослин, автора 29 (на той час) наукових праць, почався після присвоєння йому звання старшого наукового співробітника (1966 р.), коли Донецькому ботанічному саду сповнилося два роки. У ньому Д. С. Івашин працював 10 років (з 8 лютого 1967 р. по 23 липня 1977 р.), з них завідувачем відділу природної флори – 8 (з 5 лютого 1968 р. по 21 червня 1976 р.).

У період його діяльності проводились інтенсивні дослідження флори і рослинності Донбасу, з інтродукції видів природної флори і фітоценоінтродукції, створювався регіональний гербарій. Під керівництвом Дмитра Сергійовича розроблені методи інтродукції, закладені експозиції степових та узлісних рослин, видів ковили, штучних степових фітоценозів, колекції лікарських та кормових рослин, а також розроблені та апробовані елементи агротехніки вирощування багатьох рослин. Він був дуже досвідченим інтродуктором, особливо щодо лікарських рослин, а також умілим організатором науково-дослідних робіт. Зокрема Т. Т. Чуприні він запропонував наукову тему «Ковили Донбасу», організував наукові консультації з ученими Московського (к.б.н. П. А. Смірнов) та Харківського (д.б.н. Ю. Н. Прокудін) університетів, Ставропільського ботанічного саду (д.б.н. В. Т. Танфільєв). За його участю створювалася колекція видів конюшини Донецького краю, були відібрані зразки для створення сорту конюшини лучної «Скіф-1» (автори Є. М. Кондратюк, Н. П. Купенко). Штучні степові фітоценози «Степи Донбасу» створювали під керівництвом Дмитра Сергійовича.

За період роботи в Ботанічному саду він опублікував 80 наукових праць, у тому числі монографію «Лекарственные

растения Украины», путівник «Заповідники и памятники природы Донецкой области» (1972 р.). Лікарським рослинам він присвятив 50 праць, 6 – степам Донецького кряжу (Зиман, Івашин, 1970 р., Івашин, Хархота, 1970 р., Зиман, Івашин, Хархота, 1972 р., Зиман Івашин, Чуприна, 1974 р., Зиман, Івашин, Чуприна, 1974 р.), поширенню та особливостям інтродукції та біології видів ковили – 3 (Івашин, Чуприна, 1976 р.), 4 – досвіду створення штучних степових ценозів (Зиман, Івашин, Чуприна, 1975 р., Кондратюк, Івашин, Чуприна, 1975 р., Івашин Чуприна, 1975 р.), 6 – інтродукції рослин та їх біологічним особливостям, у тому числі гісопу лікарського (Івашин, Івашина, Постольник, Чуприна, 1970 р.), астрагалу шерстистоквіткового (Івашин, Демчишен, 1972 р.), 2 – кормовим рослинам, 1 – рідкісним видам Донбасу, 1 – охороні флори і рослинності в умовах промислового регіону (Кондратюк, Івашин, 1973 р.).

Створені в період роботи Д. С. Івашина в Саду колекції та експозиції стали основою багатьох досліджень наукових співробітників відділу природної флори, які увінчались захистом двох докторських та трьох кандидатських дисертацій. Багато років продовжувалось удосконалення закладених Дмитром Сергійовичем експозицій під керівництвом члена кореспондента НАН України проф. Є. М. Кондратюка, а потім проф. Р. І. Бурди. Визначенням наукової цінності цих ділянок стало отримання у 2002 році статусу Національного надбання експозиції «Степи України», яку складають колекція степових та узлісних рослин (0,6 га, 297 видів), штучні степові фітоценози на площі 8,5 га (427 видів, 90 асоціацій) та експозиція рідкісних, ендемічних та реліктових рослин Донбасу (0,3 га, 200 видів). На цих ділянках зростає 56 видів, занесених до «Червоної книги України». Зібраний унікальний генофонд дикої флори, закладений довгостроковий ботанічний експеримент. І в цьому є заслуга Д. С. Івашина. Чимало рослин, які були інтродуковані ним, зростають і сьогодні на тих самих місцях, наприклад, солодка гола, гісоп лікарський, еремур гарний, ковила українська та ін.

Співробітники Донецького ботанічного саду НАН України пам'ятають і шанують Дмитра Сергійовича Івашина – колишнього завідувача відділу природної флори, відповідального секретаря Донецького відділення Українського ботанічного товариства, інтродуктора, дослідника природної флори, фундатора експозицій місцевих видів та фітоценозів, організатора досліджень корисних

рослин. Захоплена людина, яка любила Донбас, він зробив багато для пізнання та охорони рослинних ресурсів шахтарського краю, учив співробітників відділу з самодисципліною та відповідальністю робити свою справу. Дмитро Сергійович – яскрава зірка у ботанічному сузір'ї Донецького краю, він живе в пам'яті дослідників рослинного світу.

Н. І. Куценко

*Дослідна станція лікарських рослин УААН,
с. Березоточа Лубенського району Полтавської області*

ІНТРОДУКЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ Д.С. ІВАШИНА З ЦМИНОМ ПІСКОВИМ

Цмин пісковий (*Helichrysum arenarium* (L.) Moench) – лікарська рослина жовчогінної дії, що має широкий спектр застосування. В умовах культури його вирощують сорок років. За цей час вивчено особливості росту і розвитку культури, розроблено технологію вирощування, створено систему машин для посіву, догляду, збирання сировини та насіння, виведено сорт, відпрацьовано питання насінництва та насіннезнавства.

Введенню в культуру ця рослина завдячує знайомому фахівцю з лікарського ресурсознавства Д. С. Івашину. Саме він у 1953 році розпочав інтродукційні дослідження з цмином пісковим. Першим етапом дослідження було лабораторне вивчення насіння. З'ясовано, що сім'янки дружно проростають і мають високу лабораторну схожість, на світлі 86%, у темряві – 76%. Незважаючи на високі показники посівних якостей, досліджувався також вплив передпосівного обробітку насіння, зокрема стратифікації. Відмічено її позитивний вплив на перших етапах розвитку рослин, на дружність проростання насіння та на інтенсивний ріст.

У польових умовах проводилось дослідження способів розмноження та строків сівби цмину піскового. Дослідження Д. С. Івашина показали, що насінневе розмноження має перевагу над вегетативним, оскільки при пересадці значна частина рослин (до 25% і більше) гине. Оптимальним виявився весняний строк сівби. Його перевага над посівом свіже зібраним насінням, озимим та осіннім, полягала в дружності появи сходів та густоті стояння.

У перший рік: інтродукційних робіт було закладено дослідні ділянки для проведення агробіологічних спостережень і розробки прийомів агротехніки, а також для одержання посівного матеріалу.

Для досліджень використовувалося насіння зібране в ботанічному розсаднику, де цмин пісковий вирощувався з 1937 року в колекції фармакопейних видів, був взятий з природи.

Інтродукційні роботи продовжувались і в 1954 році. Зокрема, проведено перевірку даних схожості насіння в лабораторії. Для досліджень використовували насіння з ботанічного розсадника та з природи. Посівні якості останнього були на 15-25% нижчими, з більш розтягнутим періодом схожості.

На посівах попереднього року проводили фенологічні спостереження, біометричні виміри, облік товарної продукції і насіння. З'ясовано, що на посівах і посадках фенофази проходили одночасно. Проведені виміри й обліки засвідчили перевагу культивованих рослин над дикорослими за діаметром розетки, висотою та кількістю стебел. Так, діаметр розетки цмину в інтродукційних дослідах складав 40-45 см, а в природних умовах 15-20 см, висота стебел 50-55 см (в природі 30-35 см), кількість квітконосних стебел 50-55 шт. проти 29 шт. Урожайність сировини на той час становила 10 ц/га, насіння – 0,7 ц/га.

Спираючись на дворічний досвід культивування цмину, були розроблені елементи агротехнічних прийомів, які передані для виробничого випробування в експериментальну базу колишньої Української зональної дослідної станції лікарських рослин. Був запропонований посів рядковим способом з міжряддям 60 см, глибина загортання 0,5-1 см, норма висіву 1 кг/га. На жаль перший досвід введення в культуру цмину піскового в умовах виробництва протягом двох років був невдалим Лише в 1962 році було закладено першу виробничу плантацію цієї культури на площі 1,4 га.

Природні запаси цмину піскового із року в рік зменшувалися. За даними Д. С. Івашина після війни об'єм заготівлі цмину становив до 200-300 т сухих суцвіть, а на початку 60-х років – скоротився до 30-50 т. Користуючись даними об'ємів заготівлі цмину піскового, Дмитро Сергійович ставить на Вченій раді питання про поновлення інтродукційних робіт з цмином та широке введення рослини в промислову культуру.

У 1964 році інтродукційні дослідження поновлено. Вивчено глибину посіву насіння. Встановлено, що оптимально цмин пісковий треба сіяти поверхнево. Під час вивчення виявлено велику популяційну різноманітність рослин за висотою, тривалістю вегетаційного періоду, що створювало труднощі при вирощуванні. У зв'язку з цим Д. С. Івашин поставив питання про проведення

селекційної роботи з культурою. Узагальнюючи агротехнічні дослідження, Д. С. Івашин розробив інструкцію по введенню в культуру цмину піскового.

Паралельно з вивченням особливостей культивування рослини Дмитро Сергійович проводив дослідження з цмином пісковим і в природних умовах. Зокрема, здійснював експедиції для обліку запасів сировини і картування заростей, розробив інструкцію по заготівлі й сушінню сировини. Відбирав зразки сировини для первинної хімічної оцінки, насіння для посівів. За завданням Лікрспрому підбирав місця і оформляв матеріали для організації в Україні заказників дикорослих лікарських рослин, шести видів, у тому числі заказника по цмину.

Лише на прикладі одного виду прослідковується комплексний, обґрунтований підхід вивчення лікарських рослин. Цмин пісковий – один із кількох десятків об'єктів досліджень великого вченого.

О. А. Порада

*Дослідна станція лікарських рослин УААН,
с. Березоточа Лубенського району Полтавської області*

ВИДИ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН, ІНТРОДУКОВАНІ Д. С. ІВАШИНИМ НА ЛУБЕНЩИНІ

З влаштуванням Дмитра Сергійовича Івашина на роботу в Українську зонально-дослідну станцію Всесоюзного інституту лікарських і ароматичних рослин у 1953 році колекція ботанічного розсаднику різко збільшилася – до 726 видів – завдяки залученню до неї багатьох дикорослих видів із республік СРСР і зарубіжжя.

Поповнення видового різноманіття проводилося в основному шляхом заготівлі в експедиціях насінневого і посадкового матеріалу (щорічно біля 40-50 видів). Уперше Д. С. Івашином у колекцію залучено види Карпатської флори. Зібраний матеріал систематизувався, вивчався й оцінювався з метою з'ясування перспективності для подальшого медико-біологічного та фармакологічного вивчення. З часом малоцінні види виводилися з колекції, тому кількість видів зменшувалась і підтримувалась в подальшому на рівні 400-500.

Основне завдання досліджень Івашина Д. С. – виявлення перспективності лікарських рослин для їх подальшого інтродукційного вивчення.

Він продовжив вивчення біологічних властивостей шавлії лучної, золототисячника звичайного, кавуна колоцинта, аморфи кущової, марени красильної, сумаху отруйного, започаткував вивчення цмину піскового, первоцвіту весняного, великоголовнику сафлоровидного, звіробою звичайного, осоки парвської, лимонника китайського та деяких інших рослин. За період з 1953 по 1966 роки при безпосередній участі і під керівництвом Д. С. Івашина проведено дослідження та первинне розмноження 46 видів, з них по 38 видах отримано позитивні результати. Дослідження охоплювали вивчення способів передпосівної підготовки насіння інтродуцентів, способів їх розмноження, створення ділянок розмноження з метою отримання насіння власної репродукції, розробку первинних прийомів по вирощуванню інтродукованих видів.

Для подальшого агротехнічного вивчення у відділі агротехніки станції ним були передані такі рослини, як горицвіт весняний, паслін часточковий, амі велика, цмин пісковий, астрагал шерстистоквітковий. З метою виробничої перевірки в експериментальній базі створено напівпромислові посіви таких видів, як сумах отруйний, рута пахуча, розторопша плямиста, лаконос американський, сиренія вузьколиста, гісоп лікарський, секуринега кущиста, красоля велика, кендир конопляний. Для перших п'яти видів на основі проведених досліджень узагальнений матеріал був оформлений у вигляді первинних рекомендацій щодо вирощування і розповсюдження в системі ВІАРУ. Серед видів, що проходили інтродукційне вивчення, він до найбільш перспективних відніс рослини місцевої флори – вовчуг польовий та подорожник великий.

Із рослин, які інтродукував Д. С. Івашин на Лубенщині в роки роботи на Українській зонально-дослідній станції Всесоюзного інституту лікарських і ароматичних рослин, у другій половині ХХ століття в спеціалізованих господарствах по вирощуванню лікарських культур значні площі займали горицвіт весняний, гісоп лікарський, секуринега кущиста, амі велика, подорожник великий, вовчуг польовий. В окремих господарствах створено плантації цмину піскового, кендирю конопляного, розторопші плямистої. На Лубенщині вирощувалися тривалий час, окрім зазначених рослин, сумах отруйний, рута пахуча,

астрагал шерстистоквітковий, паслін пташиний, лаконос американський.

Л. М. Сивоглаз

*Дослідна станція лікарських рослин УААН,
с. Березоточа Лубенського району Полтавської області*

ВКЛАД Д. С. ІВАШИНА В РОЗВИТОК ЛІКАРСЬКОГО РЕСУРСОЗНАВСТВА В УКРАЇНІ

Становленню лікарського ресурсознавства в Україні велика увага надавалася в 50-60-тих роках минулого століття Українською зональною дослідною станцією лікарських рослин ВІАРУ, правонаступником якої є Дослідна станція лікарських рослин УААН. Основоположником цього напрямку досліджень, без перебільшення, можна назвати Дмитра Сергійовича Івашина

Дмитро Сергійович працював одночасно за кількома напрямками: це ботаніко-систематичне і біологічне вивчення рослин, перспективних для використання в медицині, проведення експедиційних досліджень по пошуку нових лікарських рослин, вивчення ресурсів, географічного розповсюдження, біологічних і морфологічних особливостей дикорослих лікарських рослин та інтродукція нових видів в умовах України. Усі наукові роботи, починаючи з 1953 року, здійснювались у 2-х напрямках: пошуковий і ресурсний, а з 1966 року він вводить у свої дослідження біологічний напрямок.

Пошукові роботи полягали в зборі відомостей з народної медицини про використання рослин у лікуванні хвороб. Усього ним зібрано 1122 відомості по 561 виду, що в подальшому дало змогу включити до арсеналу офіційних та перспективних ще не один вид лікарських рослин. Проводилася заготівля рослинної сировини для первинної хімічної оцінки – до 100-150 зразків щорічно. Для експериментального заводу ВІЛР та біохімічних лабораторій щорічно з експедиційних виїздів збиралося по 500-600 кг сировини 20-35 видів та по 200-500 кг 110-150 видів для випуску експериментальних партій препаратів. Фітохімічні дослідження дозволили вперше виявити в проаналізованих понад 1100 видах 241 алкалоїдовмісний вид.

Для поповнення колекційного фонду ботанічного розсадника станції та ботанічного саду ВЛР щорічно проводилася заготівля насіння та посадкового матеріалу близько 80-90 видів.

Ресурсні роботи Івашина полягали у встановленні розповсюдження, запасів сировини і можливих заготівель з картуванням масивів найбільш цінних видів дикорослих лікарських рослин у різних ботаніко-географічних районах України, складанні точкових карт відомих місцезростань цінних видів, карт ареалів для видів, що мають межі розповсюдження в Україні, карт районів можливих промислових заготівель, розробці інструкцій по заготівлі й висушуванню сировини найбільш важливих для медицини видів.

У біологічних дослідженнях Д. С. Івашин дотримувався комплексного підходу, поєднуючи ресурсні роботи з вивченням способів розмноження дикорослих лікарських рослин у різних ґрунтово-кліматичних і ценотичних умовах, вивченням насінневої продуктивності й якості, насіння в різні роки в різних умовах, проведенням фенологічних спостережень і вивченням динаміки накопичення біологічно-активних речовин у різних умовах, дослідженням строків і способів заготівлі сировини та їх вплив на урожай і його якість. Крім того, проводилися біовиміри рослин у різних умовах, вивчення онтогенезу окремих екземплярів, видів, заростей, а також збирання гербарного матеріалу.

Ресурсознавчі експедиції проводились Івашиним в Українських Карпатах (1953-1966), на Поділлі (1956-1966), в Поліссі (1965-1966), Криму (1956-1957), Донбасі (1955-1957), Лівобережному Лісостепу (1953-1966 рр.).

Виявлені ним місцезростання арніки гірської, глечиків жовтих, осоки парвської, ромашки лікарської, тирличу жовтого, чемерника червонуватого, астрагалу шерстистоквіткового (1962 р.), цмину піскового, конвалії звичайної, мучниці звичайної (1966 р.) та багатьох інших видів були закартовані і опубліковані у вигляді зведених карт ареалів та картограм запасів сировини.

Івашиним започатковано розробку інструкцій по заготівлі та висушуванню багатьох лікарських видів, зокрема, глечиків жовтих (1962 р.), цмину піскового (1966 р.), в яких зроблено перелік лікарських рослин Українських Карпат (1964 р.).

Завдяки наполегливій і копіткій праці Дмитра Сергійовича на станції розгорнулися ресурсознавчі дослідження і сформувалася самостійна пошукова група ботаніки, яка тепер функціонує як відділ екології лікарських рослин.

Звичайно, у сучасних умовах змінилися завдання і підходи до ресурсознавчих досліджень. Ресурсознавцями установи визначені місця зростання та величина запасів більше 50 видів, розроблені рекомендації раціональної експлуатації понад 15 дикорослих видів, а для 10 рідкісних і зникаючих подано пропозиції щодо створення заказників, приписних угідь, розпочато розробку методик заготівлі екологічно чистої сировини в традиційно-промислових та радіаційно-небезпечних районах. Проводиться пошук у межах природного ареалу кращих за господарськими ознаками, форм і популяцій лікарських рослин для інтродукційного і селекційного вивчення.

Отже, на рубежі ХХ-ХХІ століть справа, якій присвятив не один десяток років життя Дмитро Сергійович Івашин, продовжується й примножується.

Л.А.Глуценко

*кандидат біологічних наук, заступник директора
Дослідної станції лікарських рослин Інституту агроекології УААН*

ГЕРБАРІЙ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН – НАУКОВА СПАДЩИНА Д. С. ІВАШИНА

Зважаючи на прогресуючу трансформацію природної флори, значення гербарію в наші дні ще більше зростає. Гербарій завжди був і залишається документальною основою і головним засобом таксономічних та ботаніко-географічних досліджень. Загербаризована рослина зберігає всі морфологічні та анатомічні ознаки свіжої рослини і завдяки цьому може бути об'єктом наукових досліджень, тому альтернативи гербарним зібранням немає.

Гербарій Дослідної станції лікарських рослин відноситься до малих спеціалізованих гербарних зібрань, що налічує 20 тис. гербарних аркушів, з яких 8 тис. складає основний фонд. Він створений за ініціативи видатного вченого – ботаніка Д. С. Івашина у повоєнний період, має два основні відділи: «Флора Європейської частини СРСР» і «Культивовані та дикорослі лікарські рослини». Зібрання має демонстративний, дублетний матеріал, експедиційні та іменні зібрання ботаніків установи, раритетні колекції кінця ХІХ ст. – початку ХХ ст., зокрема гербарій

Німан. Гербарію ДСЛР присвоєно акронім LBE, під яким він входить до складу Національного гербарного фонду України.

Аналіз зібрань установи показав, що серед іменних зборів гербарного фонду колекція Д. С. Івашина є найоб'ємнішою та однією з найдавніших. У ході виконання досліджень був здійснений комплекс робіт із впорядкування: інсерація, монтування, перевизначення та етикетування зібрань дослідника. Отримані дані опрацьовані за допомогою аналітичної бази даних "Herba".

На підставі гербарних зразків, що зберігаються в установі, встановлено, що з 1946 по 1967 рік Д. С. Івашин очолював дослідницькі пошукові групи і експедиції у всі куточки України та поза її межі.

Найтриваліша експедиція була проведена у 1959 році, гербарні зразки були відібрані на території Хмельницької, Закарпатської, Чернівецької, Тернопільської, Волинської, Полтавської області та Молдови. Тривалість роботи експедиції склала понад 8 місяців. Не менш плідними були дослідження, здійснені в експедиціях, що тривали понад півроку: зокрема, в 1955 році – тривалість 7 місяців 9 днів, у 1956 році – 6 місяців 6 днів, у 1957 році – 7 місяців 10 днів.

Встановлено, що колекція гербарних зразків, зібраних Дмитром Сергійовичем, складається із 1073 гербарних аркушів, які відносяться до 89 родин, 332 родів та належать до 659 видів. Гербарії, зібрані і визначені безпосередньо Дмитром Сергійовичем Івашиним, складають 1036 аркушів. Крім цього, він перевизначив збори інших дослідників на 64 аркушах, встановивши видову належність 59 видів.

Аналіз родового складу колекції іменних зібрань Д.С. Івашина свідчить, що найширше представленими родинami в його колекції є *Asteraceae* (19 родів, 46 видів), *Brassicaceae* (23 роди, 32 види), *Fabaceae* (20 родів, 54 види), *Lamiaceae* (23 роди, 49 видів), *Liliaceae* (16 родів, 23 види), *Poaceae* (24 роди, 28 видів), *Ranunculaceae* (22 роди, 55 видів), *Rosaceae* (22 роди, 51 вид) та *Scrophulariaceae* (11 родів, 31 вид).

Малі спеціалізовані гербарії останнього часу набувають широкого розвитку у зв'язку із особливістю гербарію як наукової бази даних, що є першоосною під час досліджень у будь-якій галузі ботаніки. Гербарна колекція, зокрема іменні збори

дослідників, мають цінність за умови, що вони належним чином зібрані, оформлені і доступні для наукового користування. Якомога краще зберегти безцінні скарби регіональних гербаріїв – обов'язок кожного ботаніка перед майбутніми поколіннями.

Т. К. Кондратенко

Полтавський краєзнавчий музей

Д. С. ІВАШИН І ПОЛТАВСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

З Полтавським краєзнавчим музеєм пов'язані імена багатьох відомих вчених – дослідників природи краю. Почесне місце серед них належить Д. С. Івашину (1912-1992), ботаніку, знавцю лікарських рослин, одному з фундаторів природно-заповідного фонду Полтавщини.

Працюючи в різних куточках України, Д. С. Івашин підтримував зв'язки з Полтавським краєзнавчим музеєм. Особливо тісна співпраця вченого та науковців природничого відділу музею розпочалась з 1983 р., коли Д. С. Івашин оселився в Полтаві, вийшовши на заслужений відпочинок. Він активно працював в обласній організації Українського товариства охорони природи та Українського ботанічного товариства, де читав лекції, пропагував охорону рослинного світу. А ще він чимало подорожував заповідними стежками краю, збираючи безцінну інформацію про рослинні ресурси Полтавщини. Постійними його супутниками були колишня завідувача відділом природи М. Д. Литвинова, науковці С. Л. Кигим, К. Б. Фесик, О. В. Халимон. Спілкуючись із вченим, вони поповнювали гербарій музею, картотеку «Флора Полтавської області», обстежували існуючі заповідні об'єкти області та пропонували для заповідання нові.

У науковому архіві та фондах музею зберігаються цікаві експонати, пов'язані з науковою діяльністю Д. С. Івашина Перш за все – це польовий щоденник відділу природи (НА ПКМ. – Спр. П. 02–173). Чимало його сторінок присвячено виїздам музейних науковців з метою обстеження територій та об'єктів природно-заповідного фонду області. Серед найцікавіших – виїзди разом з Д. С. Івашином до м. Кременчука та на узгір'я гори Пивиха у Глобинському районі (травень, 1982), до Ковпаківського лісопарку Котелевського району (травень 1986), у Шипацький, Диканський та Полтавський райони (липень 1996), у цілинний Лип'янський степ на

Карлівщині (липень 1987 р.) та ін. Під час таких виїздів науковці знаходили нові місця зростання рідкісних рослин, обстежували стан та проблеми функціонування заповідних об'єктів, пропонували до охорони нові цікаві місця. Науковці музею згадують Д. С. Івашина, як невтомного дослідника природи, людину з енциклопедичними знаннями, справжнього вболівальника за долю природи Полтавщини.

У науковому архіві музею зберігаються наукові доробки Д. С. Івашина (НА ПКМ. – Спр. П. 01–104). Це окремі відбитки з Українського ботанічного журналу зі статтями вченого, машинописи, присвячені рослинним ресурсам Полтавщини, газетні статті, листи до науковців музею та ін. Особливо цінними є машинописи «Рослинні ресурси краю» (основні види рослин: кормові, декоративні, харчові, дубильні, ефіроолійні, медоносні, лікарські та ін. рослини), «Рідкісні рослини», де виділені не лише рослини вже взяті під охорону, але й ті, що її потребують. Значний інтерес мають матеріали, присвячені Парасоцькому лісу в Диканському районі – дослідження природних умов, флори заповідного об'єкту, що були проведені вченим у 1963 р. разом з відомим полтавським ботаніком П. Є. Сосіним.

У листі до колишньої завідуючої відділом природи О. П. Котлик від 14.10.1966 р. Д. С. Івашин опікується долею рідкісних рослин краю, пропонує об'єднати зусилля у створенні мережі місцевих ботанічних заказників для охорони реліктових, ендемічних, гранично-ареальних видів, окремих цінних ландшафтів.

Читачі обласної газети «Зоря Полтавщини», напевне, пам'ятають невеликі, але цікаві нотатки Д. С. Івашина про раритети Полтавської флори, заповідні місця, фенологічні спостереження за місяцями та порами року, які публікувались у 70-80-х рр. ХХ ст. Ці матеріали також увійшли до наукової спадщини вченого.

Цікавими експонатами є прижиттєві видання «Справочник по заготовкам лекарственных растений». – К., Урожай, 1989 (ФПКМ. – КБ. 2115), «Щоб росли горицвіти» (у співавторстві). – Полтава, 1992 (ФПКМ. – КБ. 2566/2) та ін., що зберігаються у фондах музею разом із гербарієм (24 аркуші), зібраним ученим у різні роки на території Полтавщини (ФПКМ. – П. 9510–9533).

Наукова спадщина Д. С. Івашина використовується в експозиційній роботі (розділ «Охорона навколишнього природного середовища»), її опрацьовують учні, студенти, вчителі, полтавські

науковці. Про наукові доробки вченого йшла мова на обласних наукових читаннях «Полтавська плеяда» (травень, 2001). У музеї створено фонд Д. С. Івашина, над поповненням якого постійно працюють не лише працівники музею, а й науковці вузів, учні й соратники вченого.

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПОКАЖЧИК ОСНОВНИХ ПУБЛІКАЦІЙ ДМИТРА СЕРГІЙОВИЧА ІВАШИНА

1952

1. Естественное возобновление обезлесенных площадей на южном Урале / Д. С. Ивашин // Лесное хозяйство. – 1952. – № 12. – С. 27–29.

2. Использовать южно-уральский дуб в защитных лесонасаждениях / Д. С. Ивашин // Социалистическое земледелие. – № 292 от 12 августа 1952. – С. 3.

1955

3. О возможностях заготовки арники горной и горечавки желтой / Д. С. Ивашин // Аптечное дело. – 1955. – № 6. – С. 14–18.

1956

4. О распространении арники горной и горечавки желтой в Украинских Карпатах / Д. С. Ивашин // Ботанический журнал. – 1956. – Т. XVI, № 2. – С. 257–267.

1957

5. Об отрастании и вторичном цветении растений на пожарищах Южного Урала / Д. С. Ивашин // Ботанический журнал. – 1958. – Т. XVIII, № 10. – С. 1469–1472.

6. Як заготовляти дикорослі лікарські рослини : пам'ятка для заготівельників / Д. С. Івашин. – К., 1957. – 16 с.

1959

7. Ботаничні роботи Української дослідної станції лікарських рослин / Д. С. Івашин // Український ботанічний журнал. – 1959. – Т. XVI, № 6. – С. 114–115.

8. Ромашка аптечная *Matricaria chamomilla* L. на юге Украинской ССР / Д. С. Ивашин // Аптечное дело. – 1959. – № 6. – С. 38–43.

1960

9. Лікарські рослини Українських Карпат / Д. С. Івашин // Конференція по вивченню флори і фауни Карпат та прилеглих територій. – 1960. – С. 61–66.

10. О культуре амми большой как источника получения фурукумаринов / Д. С. Ивашин, П. Н. Кибальчич, Г. К. Никонов, Н. Х. Чернобай / Медицинская промышленность СССР. – 1960. – №12. – С. 23–26.

11. Ресурси лікарських рослин долини р. Ворскли / Д. С. Івашин // Український ботанічний журнал. – 1960. – Т. XVII, № 3. – С. 66–71.

12. Ресурси лікарських рослин Українських Карпат / Д. С. Івашин // Український ботанічний журнал. – 1960. – Т. XVII, № 5. – С. 54–59.

13. Рослини, що лікують / Д. С. Івашин // Наука і життя. – 1960. – С. 41–43.

14. Семенное и вегетативное возобновление *Arnica montana* L. и *Lentiana lutea* L. в Украинских Карпатах / Д. С. Ивашин // Ботанический журнал. – 1960. – Т. XIV, № 7. – С. 1039–1041.

1961

15. Лікарські рослини Полтавщини (матеріал на допомогу лектору) / Д. С. Івашин / Полтавське обласне відділення Товариства для поширення політичних і наукових знань. – Полтава, 1961. – 26 с.

16. Про дослідження, заготівлю і культуру лікарських рослин на Полтавщині в дожовтневий період / Д. С. Івашин // Фармацевтичний журнал. – 1961. – № 1. – С. 56–59.

1962

17. Лекарственные растения речных долин на Левобережье Лесостепи Украины / Д. С. Ивашин // Ботанический журнал. – 1962. – Т. XLVII, № 1. – С. 123–128.

18. До біології і екології горицвіту весняного *Adonis vernalis* L. / Д. С. Івашин // Український ботанічний журнал. – 1962. – Т. XIX, № 4. – С. 84–90.

1963

19. Дикорастущие лекарственные растения речных долин Левобережной Лесостепи Украины : материалы к распространению и запасам сырья и биологии : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. биол. наук / Д. С. Ивашин – 1963. – 22 с.

1964

20. Новий вид глону з Лівобережжя України / Д. С. Івашин // Український ботанічний журнал. – 1964. – № 6. – С. 60–68.

21. Про охорону лікарських рослин на Україні / Д. С. Івашин // Охороняйте рідну природу. – 1964. – № 3. – С. 13–17.

22. Ресурси основних дикоростучих лікарських рослин Української РСР / Д. С. Івашин // Фармацевтичний журнал. – 1964. – № 5. – С. 74–77.

1965

23. Дикоростучі лікарські рослини УРСР : посіб. для заготівельників / Д. С. Івашин, З. Ф. Катіна, М. І. Анісімова. – К. : Здоров'я, 1965. – 310 с.

24. Запасы сырья кубышки желтой на территории Украинской ССР / Д. С. Ивашин // Растительные ресурсы. – 1965. – Т. I, № 4. – С. 560–564.

25. Інтродукція лікарських рослин на Україні / Д. С. Івашин // III з'їзду Українського ботанічного товариства : матер. допов. – К., 1965. – С. 140–145.

26. Итоги работ экспедиций Всесоюзного научно-исследовательского института лекарственных и ароматических растений (ВИЛАР) по изучению ресурсов дикорастущих лекарственных растений / Д. С. Ивашин, И. А. Турбанов и др. // Растительные ресурсы. – 1965. – Т. I, № 4. – С. 533–541.

27. Осока горбова – лікарська рослина наукової медицини / Д. С. Івашин // Фармацевтичний журн. – 1965. – № 7. – С. 44–46.

28. О ресурсах главнейших дикорастущих лекарственных растений Украины / Д. С. Ивашин // Проблемы современной ботаники. – 1965. – Т. II. – С. 168–176.

1966

29. О методах определения запасов сырья дикорастущих лекарственных растений / Д. С. Ивашин // Аптечное дело. – 1966. – № 1. – С. 30–40.

1967

30. Ресурси дикоростучих лікарських рослин Поділля і можливості їх використання / Д. С. Івашин / Вивченню та використанню продуктивних сил Поділля : матеріали наук. конф. (6 берез., 1967 р.) – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1967. – С. 39–42.

1968

31. **Дикорастущие лекарственные растения Украины и их ресурсы** / Д. С. Ивашин / Сопещение по вопросам изучения и освоения растительных ресурсов СССР : тез. докл. – Новосибирск, 1968. – С. 21–22.

32. **Какие карты необходимы для изучения ресурсов дикорастущих лекарственных растений** / Д. С. Ивашин // Растительные ресурсы. – 1968. – Т. IV, № 2. – С. 273–279.

33. **Инструкция по сбору и сушке корневищ кубышки желтой** / Д.С. Ивашин, Г. К. Шретер / Ресурсы дикорастущих лекарственных растений СССР. – Л., 1968. – С. 176–178.

34. **Инструкция по сбору и сушке соцветий цмина песчаного (бессмертника)** / Д. С. Ивашин // Ресурсы дикорастущих лекарственных растений СССР. – Л., 1968. – С. 188–189.

35. **Инструкция по сбору и сушке травы осоки парвской** / Д. С. Ивашин / Ресурсы дикорастущих лекарственных растений СССР. – Л., 1968. – С. 180–181.

36. **Ресурсы лекарственных растений Украинских Карпат и возможности их использования** / Д. С. Ивашин // Ресурсы дикорастущих лекарственных растений СССР. – Л., 1968. – С. 90–94.

1969

37. **Динамика развития осоки парвской и накопление в ней алкалоидов** / Д. С. Ивашин, Е. П. Чумак, Г. В. Лазуревская, И. В. Терентьева, А. Ф. Шоль, Р. В. Черных // Сборник научных трудов – Кишинев, 1969. – С. 58–63.

38. **Инструкция по сбору и сушке сырья аира болотного** / Д. С. Ивашин // Инструктивные материалы Всесоюзного информационного бюро. – М., 1969. – Вып. 6. – С. 5–9.

39. **Инструкция по сбору и сушке сырья арники горной** / Д. С. Ивашин, Г. К. Шретер // Инструктивные материалы Всесоюзного информационного бюро. – М., 1969. – Вып. 6. – С. 10–13.

40. **Инструкция по сбору и сушке сырья золототысячника малого** / Д. С. Ивашин // Инструктивные материалы Всесоюзного информационного бюро. – М., 1969. – Вып. 6. – С. 24–26.

41. **Инструкция по сбору и сушке сырья крапивы двудомной** / Д. С. Ивашин, Г. К. Шретер // Инструктивные материалы Всесоюзного информационного бюро. – М., 1969. – Вып. 6. – С. 27–29.

42. Инструкция по сбору и сушке сырья подорожника большого // Д. С. Ивашин / Инструктивные материалы Всесоюзного информационного бюро. – М., 1969. – Вып. 6. – С. 30–33.

43. Лекарственные растения Украины и их ресурсы / Д. С. Ивашин // Растительные ресурсы. – 1969. – Т. У, вып. 3. – С. 313–322.

44. Некоторые вопросы терминологии ботанического ресурсоведения / Д. С. Ивашин // Растительные ресурсы. – 1969. – Т. У, вып. 4. – С. 601–607.

45. Про насінне та вегетативне розмноження цмину піскового (*Helichrysum arenarium* Д.С.) / Д. С. Івашин, Л. Д. Демчишен // Український ботанічний журнал. – 1969. – Т.26, № 6. – С. 121–124.

46. Распространение, биология и природные запасы осоки парвской на Украине и в Молдавии / Д. С. Ивашин, Т. С. Гейдеман, Е. П. Чумаков, Л. П. Николаева, Р. В. Черных // Сборник научных трудов. – Кишинев, 1969. – С. 49–57.

47. Токсикозы возникающие при работах с некоторыми лекарственными растениями / Д. С. Ивашин, А. Я. Склярская // Растительные ресурсы. – 1969. – Т.У, вып. 2. – С. 230–236.

1970

48. Биологические особенности и эфиромасличность иссопа лекарственного и мяты перечной в Донецком ботаническом саду / Д. С. Ивашин, А. П. Ивашина // Актуальные проблемы изучения эфирномасличных растений и эфирных масел. – К., 1970. – С. 49–50.

49. Введение в культуру иссопа лекарственного в Донбассе / Д. С. Ивашин, А. П. Ивашина, Т. Т. Постольник // Зеленое строительство в степной зоне УССР. – М., 1970. – С. 104–110.

50. Инструкция по сбору и сушке сырья астрагала шерстистоцветного / Д. С. Ивашин // Инструктивные материалы Всесоюзного информационного бюро. – М., 1970. – Вып. 3. – С. 7–9.

51. Инструкция по сбору и сушке цветков и плодов боярышника кроваво-красного / Д. С. Ивашин // Инструктивные материалы Всесоюзного информационного бюро. – М., 1970. – Вып. 3. – С. 13–15.

52. Инструкция по сбору и сушке травы зверобоя продырявленного / Д. С. Ивашин // Инструктивные материалы Всесоюзного информационного бюро. – М., 1970. – Вып. 3. – С. 19–23.

53. Инструкция по сбору и сушке сырья цветков липы сердцелистной / Д. С. Ивашин, Е. В. Кучеров // Инструктивные материалы Всесоюзного информационного бюро. – М., 1970. – Вып. 3. – С. 29–31.

54. Инструкция по сбору и сушке трав и листьев полыни горькой / Д. С. Ивашин / Инструктивные материалы Всесоюзного информационного бюро. – М., 1970. – Вып. 3. – С. 31–37.

55. Лікарське ресурсознавство та його завдання / Д. С. Івашин // Досягнення ботанічної науки на Україні (1967–1968). – К., 1970. – С. 46–48.

56. Некоторые вопросы биологии и распространения бессмертника песчаного на Украине / Д. С. Ивашин, Л. Д. Демчишен // Растительные ресурсы. – 1970. – Т. У, Вып. 4. – С. 600–605.

57. Степи Донецкого кряжа (история изучения и современное состояние) / Д. С. Ивашин, С. Н. Зиман // Зеленое строительство в степной зоне УССР. – М., 1970. – С. 21–27.

58. Ресурси дикорослих лікарських рослин Полтавської області і можливість їх використання / Д. С. Івашин, В. С. Куделич, Л. Д. Демчишен // Фармацевтичний журнал. – 1970. – № 3. – С. 54–61.

59. Рецензия на книгу А. Я. Губергриц и Н. И. Соломченко «Лекарственные растения Донбасса» / Д. С. Ивашин // Растительные ресурсы. – 1970. – Т. У, № 2. – С. 473–475.

1971

60. Біологічні особливості та інтродукція астрагалу шерстистоквіткового / Д. С. Івашин, Л. Д. Демчишен // Інтродукція та акліматизація рослин України. – К., 1971. – С. 50–56.

61. Задачи изучения рационального использования и обогащение растительных ресурсов Украины / Д. С. Ивашин, С. С. Харкевич // Природные растительные ресурсы их использование для нужд сельского хозяйства, промышленности и медицины. – М., 1971. – С. 112–119.

62. Золототысячник малый / Д. С. Ивашин // Сельскохозяйственная энциклопедия. – 1971. – Т. 2. – С. 766–767.

63. Инструкция по сбору и сушке коры дуба / Д. С. Ивашин // Инструктивные материалы Всесоюзного конъюктурно-информационного бюро. – М., 1971 – Вып. IV. – С. 11–13.

64. **Инструкция по сбору и сушке сырья душицы обыкновенной** / Д. С. Ивашин // Инструктивные материалы Всесоюзного конъюктурно-информационного бюро. – М., 1971. – Вып. IV. – С. 14–17.

65. **Инструкция по сбору и сушке сырья ромашки аптечной** / Д. С. Ивашин // Инструктивные материалы Всесоюзного конъюктурно-информационного бюро. – М., 1971. – Вып. IV. – С. 32–35.

66. **Инструкция по сбору и сушке травы чабреца тягучего** / Д. С. Ивашин // Инструктивные материалы Всесоюзного конъюктурно-информационного бюро. – М., 1971. – Вып. IV. – С. 47–48.

67. **К вопросу о введении в культуру дикорастущих лекарственных растений отечественной флоры** / Д. С. Ивашин // Растительные ресурсы. – 1971. – Т. VII, № 3. – С. 454–458.

68. **Лекарственные растения Украины : справочник для сборщика и заготовителя** / Д. С. Ивашин, З. Ф. Катина, И. З. Рыбачук, В. С. Иванов, Л. Т. Бутенко. – К. : Урожай, 1971 – 350 с.

69. **Рецензия на книгу А. П. Попова «Лекарственные растения в народной медицине»** / Д. С. Ивашин // Растительные ресурсы. – 1971. – Т. VII, № 2. – С. 308–311.

1972

70. **Види флори Донбасу, що потребують охорони** / Д. С. Ивашин // V з'їзд Українського ботанічного товариства : тез. допов. – Ужгород, 1972. – С. 137.

71. **Географія заготовок дикорастущих лекарственных растений на Украине** / Д. С. Ивашин, Л. Т. Бутенко // Растительные ресурсы. – 1972. – Т. 8, № 2. – С. 200–208.

72. **Динаміка вмісту каротину та аскорбінової кислоти в деяких кормових рослинах, інтродукованих в Донбасі** / Д. С. Ивашин, Є. М. Кондратюк, Г. П. Івашина, В. В. Воскобойников // Український ботанічний журнал. – 1972. – Т. 19, № 5. – С. 711–716.

73. **Заповідники і пам'ятники природи Донецької області : справочник-путеводитель** / Д. С. Ивашин, М. Л. Рева, С. Н. Зиман, С. П. Попов и др. – Донецьк, 1972. – 66 с.

74. **Инструкция по сбору и сушке цветов бузины черной** / Д. С. Ивашин // Методические рекомендации и указания по организации учета и планированию аптечного дела. – М., 1972. – № 6. – С. 7–9.

75. **Инструкция по сбору и сушке сырья жостера слабительного** / Д. С. Ивашин // Методические рекомендации и указания по организации учета и планированию аптечного дела. – М., 1972. – № 6. – С.19–21.

76. **Инструкция по сбору и сушке корней одуванчика лекарственного** / Д. С. Ивашин // Методические рекомендации и указания по организации учета и планированию аптечного дела. – М., 1972. – № 6. – С.33–35.

77. **Инструкция по сбору и сушке сырья пастушьей сумки** / Д. С. Ивашин // Методические рекомендации и указания по организации, учету и планированию аптечного дела. – М., 1972. – № 6. – С. 36–38.

78. **Инструкция по сбору и сушке травы пустырника щетинистого** / Д. С. Ивашин // Методические рекомендации и указания по организации, учету и планированию аптечного дела. – М., 1972. – № 6. – С. 39–43.

79. **Инструкция по сбору и сушке почек сосны обыкновенной** / Д. С. Ивашин // Методические рекомендации и указания по организации, учету и планированию аптечного дела. – М., 1972. – № 6. – С. 44–45.

80. **Инструкция по сбору и сушке сырья тысячелистника обыкновенного** / Д. С. Ивашин // Методические рекомендации и указания по организации, учету и планированию аптечного дела. – М., 1972. – № 6. – С. 46–49.

81. **Інтродукція чаполочі степової в Донбасі** / Д. С. Івашин, А. П. Івашина, Н. С. Радченко // Інтродукція та експериментальна екологія рослин. – К., 1972. – С. 197–200.

82. **Кубышка желтая** / Д. С. Ивашин // Сельскохозяйственная энциклопедия. – 1972. – Т. 3. – С. 498.

83. **Некоторые вопросы ресурсоведения лекарственных растений** / Д. С. Ивашин // Растительные ресурсы. – 1972. – Т. 8, № 1. – С. 28–35.

84. **Перспективи використання та майбутнє дикоростучих лікарських рослин на Україні** / Д. С. Івашин // Фармацевтичний журнал. – 1972.– № 1.– С. 73–79.

85. Про поширення папоротей в Донбасі / Д. С. Івашин, А. І. Хархота // Інтродукція та експериментальна екологія рослин. – К., 1972. – С. 215–220.

86. Степова рослинність на Нагольчиському нахилі Донецького кряжа / Д. С. Івашин, С. М. Зіман, А. І. Хархота // Український ботанічний журнал. – 1972. – Т. 19, № 6. – С. 711–716.

87. Сучасний стан природної рослинності Білого яру (Донецька область, Амвросіївський район, село Білоярівка) / Д. С. Івашин, С. Н. Зіман, А. І. Хархота // Український ботанічний журнал. – 1972. – Т. 29, № 4. – С. 476–481.

88. Рецензія на книгу М. С. Харченко, В. І. Сила, Л. І. Володарський «Лікарські рослини і їх застосування в народній медицині» / Д. С. Івашин, І. З. Рибачук // Рослинні ресурси. – 1992. – Т. VIII. – С. 463–466.

89. Флора і рослинність Провальського степу / Д. С. Івашин, С. М. Зіман, А. І. Хархота, Т. Т. Чупріна / Інтродукція та експериментальна екологія рослин. – К., 1972. – С. 209–215.

1973

90. К вопросам интродукции растений местной флоры / Д. С. Ивашин // Интродукция растений и зеленое строительство. – К., 1973. – С. 60–61.

91. Охрана запасов дикорастущих лекарственных растений Украины / Д. С. Ивашин // V делегатский съезд Всесоюзного ботанического общества : тез. доклад. – К., 1973. – С. 21–22.

92. Охрана флоры и растительности в деловых высокоразвитых промышленных районах / Д. С. Ивашин, Е. Н. Кондратюк // V делегатский съезд Всесоюзного ботанического общества : тез. доклад. – К., 1973. – С. 27–28.

93. Питання інтродукції лікарських рослин вітчизняної природної флори / Д. С. Івашин // Інтродукція та експериментальна екологія рослин. – К., 1973. – № 2. – С. 34–42.

94. Про зміну аспектів степової рослинності на Донецькому кряжі / Д. С. Івашин, С. М. Зіман, Т. Т. Чупріна // Інтродукція та експериментальна екологія рослин. – К., 1973. – № 2. – С. 52–58.

95. Рецензія на книгу Г. Н. Котукова «Культивовані і дикорослі лікарські рослини» / Д. С. Івашин, С. С. Харкевич, І. З. Рибачук // Рослинні ресурси. – 1973. – Т. IX, № 2. – С. 319–321.

96. Рослинні ресурси Донбасу, шляхи їх використання та збереження / Д. С. Івашин // Рослинні ресурси України їх вивчення та раціональне використання. – К., 1973. – С. 11–15.

1974

97. Динаміка вільних амінокислот у деяких кормових рослинах інтродукованих в Донецькому ботанічному саду / Д. С. Івашин, Є. М. Кондратюк, Г. П. Івашина // Інтродукція та експериментальна екологія рослин. – К., 1974. – Вип. 3. – С. 18–21.

98. Інструкція по сбору и сушке сырья омелы белой / Д. С. Івашин, Д. А. Муравьева, Е. З. Асоева, Ф. В. Ефремова // Инструкции, аннотации и другие материалы по применению медицинских средств. – М., 1974. – Вып. 6. – С. 18–20.

99. Інструкція по сбору и сушке травы фиалки трехцветной и фиалки полевой / Д. С. Івашин, С. Д. Иванова // Инструкции, аннотации и другие материалы по применению медицинских средств. – М., 1974. – Вып. 6. – С. 34–36.

100. Інструкція по сбору и сушке травы чистотела большого / Д. С. Івашин, М. Н. Комарова // Инструкции, аннотации и другие материалы по применению медицинских средств. – М., 1974. – Вып. 6. – С. 37–38.

101. Вміст каротину та аскорбінової кислоти в рослинах степових випасів Донбасу / Є. М. Кондратюк, Д. С. Івашин, Г. П. Івашина // Український ботанічний журнал. – 1974. – Т. XXXI, № 6. – С. 786–792.

102. Кормова цінність деяких представників родини бобових Провальських степів / Д. С. Івашин, Є. М. Кондратюк, В. В. Воскобойніков, Г. П. Івашина // Інтродукція та експериментальна екологія рослин. – 1974. – Вип. 3. – С. 45–46.

103. Лекарственные растения Украины / Д. С. Івашин, З. Ф. Катина, И. З. Рыбачук, В. С. Иванов, Л. Т. Бутенко. – 2-е изд., испр. и доп. – К : Урожай, 1974. – 358 с.

1975

104. Моделювання степових біогеоценозів у ботанічних садах та його значення / Д. С. Івашин, Є. М. Кондратюк, Т. Т. Чупріна // Біогеоценологічні дослідження на Україні. – Львів, 1975. – С. 147–148.

105. **Кормова цінність злаків, інтродукованих у Донецькому ботанічному саду** / Д. С. Івашин, Є. М. Кондратюк, Г. П. Івашина, В. І. Атріхалова // Інтродукція та експериментальна екологія рослин. – К., 1975. – С. 50–54.

106. **Народная медицина Украины** / Д. С. Івашин / Этнографические аспекты изучения народной медицины : тез. Всесоюзн. науч. конф. – 1975. – С. 55–56.

107. **Опыт создания искусственного фитоценоза в Донецком ботаническом саду** / Д. С. Івашин, С. Н. Зиман, Т. Т. Чуприна // Бюллетень ГБС. – 1975. – Вып. 95. – С. 94–98.

108. ***Stipa anomala* P. Smirn. у Донбасі** / Д. С. Івашин, Т. Т. Чуприна, Г. І. Хархота // Український ботанічний журнал. – 1975. – Т. XXXII. – С. 214–216.

109. **Тимьян** / Д. С. Івашин // Сельскохозяйственная энциклопедия. – М., 1975. – Т. 6. – С. 171–172.

110. **Рецензия на книгу А. П. Попов «Лесные целебные растения для применения в народной лечебной практике»** / Д. С. Івашин, И. З. Рыбачук // Растительные ресурсы. – 1975. – Т. XI, вып. 3. – С. 458–461.

111. **Рецензия на книгу В. В. Кархута «Ліки навколо нас»** / Д. С. Івашин, И. З. Рыбачук // Растительные ресурсы. – 1975. – Т. XI, вып. 2. – С. 305–307.

112. **Еспозиція «Степи Донбасу» в Донецькому ботанічному саду** / Д. С. Івашин, Т. Т. Чуприна // Інтродукція та експериментальна екологія рослин. – К., 1975. – С. 43–47.

113. **Ятрышник** / Д. С. Івашин // Сельскохозяйственная энциклопедия. – М., 1975. – Т. 6. – С. 998–999.

1976

114. **Амінокислотний склад деяких бобових (*Favaceae*) південного сходу України** / Д. С. Івашин, Є. М. Кондратюк, Г. П. Івашина // Інтродукція та акліматизація рослин на Україні. – К., 1976. – С. 55–60.

115. **Атлас ареалов и ресурсов лекарственных растений СССР** / Кол. авторов. – М., 1976. – 528 с.

116. **Весняні ефемероїди лісів Донецької височини** / Д. С. Івашин // Досягнення ботанічної науки на Україні. – К., 1976. – С. 201–212.

117. **Еремурус гірський в Донбасі (поширення та еколого-біологічні особливості)** / Д. С. Івашин, С. М. Зіман, Г. І. Хархота, Т. Т. Чупріна // *Досягнення ботанічної науки на Україні.* – К., 1976. – С. 200–201.
118. **Горы Артема** / Д. С. Івашин, Р. Г. Синельщиков, С. П. Попов // *Рідна природа.* – 1976. – № 3. – С. 54–55.
119. **Деякі особливості життєвого циклу ковили при їх інтродукції** / Д. С. Івашин, Т. Т. Чупріна // *Інтродукція та акліматизація рослин на Україні.* – К., 1976. – С. 18–22.
120. **Ефемери та ефемероїди степів Донбасу** / Д. С. Івашин // *Досягнення ботанічної науки на Україні.* – К., 1976. – С. 202–203.
121. **Деякі біологічні особливості ковилів при інтродукції** / Д. С. Івашин, Т. Т. Чупріна // *Рослинні ресурси України, їх використання та збагачення.* – К., 1976. – С. 58–62.
122. **Интродукция и биологическое изучение солодки голой в Донецком ботаническом саду** / Д. С. Івашин // *Новые культуры в народном хозяйстве и медицине.* – К., 1976. – С. 31–32.
123. **Интродукция новых кормовых растений в Донецком ботаническом саду** / Д. С. Івашин, Е. Н. Кондратюк // *Новые культуры в народном хозяйстве и медицине.* – К., 1976. – С. 8–9.
124. **К вопросам использования растений местной флоры в рекультивации земель нарушенных промышленностью и транспортом в Донбассе** / Д. С. Івашин, В. И. Берестенникова, Т. Т. Чупріна // *Растения и промышленная среда.* – 1976. – С. 162–164.
125. **Поширення та місце зростання ковилів у Донбасі** / Д. С. Івашин, Т. Т. Чупріна // *Досягнення ботанічної науки на Україні.* – К., 1976. – С. 158–159.
126. **Стальник полевой – ценная кормовая культура** / Д. С. Івашин, А. П. Івашина // *Новые культуры в народном хозяйстве и медицине.* – К., 1976. – С. 24.
127. **Реліктові болотні і водяні рослини долини Сіверського Донця** / Д. С. Івашин // *Досягнення ботанічної науки на Україні.* – К., 1976. – С. 159.
128. **Рослинні ресурси Донбасу** / Д. С. Івашин // *Досягнення ботанічної науки на Україні.* – К., 1976. – С. 160–162.
129. **Рослинні ресурси Донбасу та шляхи їх використання** / Д. С. Івашин, Є. М. Кондратюк // *Рослинні ресурси України, їх використання та збагачення.* – К., 1976. – С. 10–14.
130. **Урбанизация и местная флора (на примере Донбасса)** / Д. С. Івашин // *Растения и промышленная среда.* – 1976. – С. 14–17.

131. **Вивчення ґрунтопокривних рослин у Донецькому ботанічному саду** / Д. С. Івашин, В. І. Берестенникова, Р. І. Бурда, Л. І. Романенко, Т. Т. Чупріна, Г. І. Хархата // Інтродукція та акліматизація рослин на Україні. – К., 1977. – Вип. 2. – С. 41–46.

132. **Гори Артема : ілюстрований проспект** / Д. С. Івашин. – Донецьк : Донбас, 1977. – С. 1–23.

133. **Інструкція по сбору и сушке венчиков цветков яснотки белой** / Д. С. Івашин // Інструкції, анотації і інші матеріали по використанню медических засобів. – М., 1977. – Вип. 4. – С. 36–37.

134. **Інструкція по сбору и сушке листьев белены черной** / Д. С. Івашин // Інструкції, анотації і інші матеріали по використанню медических засобів. – М., 1977. – Вип. 5. – С. 8–11.

135. **Інструкція по сбору и сушке корней щавеля конского** / Д. С. Івашин, І. А. Крылова // Інструкції, анотації і інші матеріали по використанню медических засобів. – М., 1977. – Вип. 5. – С. 45–49.

136. **Інструкція по сбору и сушке травы денника лекарственного** / Д. С. Івашин // Інструкції, анотації і інші матеріали по використанню медических засобів. – М., 1977. – Вип. 5. – С. 16–18.

137. **Інструкція по сбору и сушке цветков коровяка** / Д. С. Івашин // Інструкції, анотації і інші матеріали по використанню медических засобів. – М., 1977. – Вип. 5. – С. 28–30.

138. **Інтродукція та фітохімічне вивчення рослин Донбасу** / Д. С. Івашин, Є. М. Кондратюк // VI з'їзд Українського ботанічного товариства : тез. допов. – К., 1977. – С. 339–340.

139. **Катрани України та можливості їх використання** / Д. С. Івашин, Г. П. Івашина // Досягнення ботанічної науки на Україні. – К., 1977. – С. 144–145.

140. **Кормова цінність катрану понтійського** / Д. С. Івашин, Є. М. Кондратюк, Г. П. Івашина // Інтродукція та акліматизація рослин на Україні. – К., 1977. – Вип. 2. – С. 52–56.

141. **Перспективи изучения ресурсов дикорастущих лекарственных растений Украины и возможности введения их в культуру** / Д. С. Івашин, Е. Н. Кондратюк // Состояние и перспективы научных исследований по интродукции лекарственных растений. – М., 1977. – С. 69–70.

142. Створення штучних степових фітоценозів у Донецькому ботанічному саду / Д. С. Івашин, Т. Т. Чупріна // Досягнення ботанічної науки на Україні. – К., 1977. – С.147.

143. Сучасний стан рослинного покриву Станично-Луганського відділення Луганського державного заказника / Д. С. Івашин, О. К. Поляков, В. М. Остапко // Досягнення ботанічної науки на Україні. – К., 1977. – С. 145–149.

144. Рідкісні деревні та чагарникові рослини, шляхи їх охорони та використання / Д. С. Івашин // Досягнення ботанічної науки на Україні. – К., 1977. – С. 39–40.

1978

145. Возможности ежегодных промышленных заготовок лекарственных растений / Д. С. Ивашин // Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР. – М., 1978, – С. 139.

146. Динамика фитоценозов Луганского госзаповедника в связи с изменением экологических условий / Д. С. Ивашин, А. К. Поляков, А. Ф. Рубцов // Экологические проблемы сельского хозяйства : материалы 1 Всесоюзн. методологической школы-симпозиума. – М. : Наука, 1978. – С. 159–160.

147. До вивчення флори та рослинності Станично-Луганського відділення Луганського державного заповідника / Д. С. Івашин, Є. М. Кондратюк, Р. І. Бурда // Інтродукція та акліматизація рослин на Україні. – К., 1978. – С. 18–22.

148. Корисні рослини Провальського степу та перспективи їх використання / Д. С. Івашин, Є. М. Кондратюк, Г. І. Хархота, Т. Т. Чупріна // Інтродукція та акліматизація рослин на Україні. – К., 1978. – С. 3–6.

149. Лекарственные растения Украины / Д. С. Ивашин, З. Ф. Катина, А. Ф. Рубцов, Л. Т. Бутенко, В. С. Иванов, Д. С. Никольская. – К. : Урожай, 1978. – 318 с.

150. Придонцовская пойма / Д. С. Ивашин, С. Г. Панченко // Пам'ятники природи Ворошиловградщини. – Донецьк, 1978. – С. 9–26.

151. Охрана и обогащение лекарственных растительных ресурсов юга Европейской части СССР / Д. С. Ивашин // VI делегатский съезд ВБО : тез. докл. – Л., 1978. – С. 53–54.

1979

152. **До інтродукції рослин місцевої флори** / Д. С. Івашин, Є. М. Кондратюк // Інтродукція та акліматизація рослин на Україні. – 1979. – Вип. 16. – С. 9–12.

153. **О некоторых вопросах ресурсоведения лекарственных растений** / Д. С. Ивашин // Актуальные вопросы современной ботаники. – К., 1979. – С. 20–25.

154. **Пам'ятники природи Донеччини** / Д. С. Івашин, Р. Г. Сінельщиков, С. П. Попов, І. Т. Янко. – Донецьк : Донбас, 1979. – 93 с.

155. **Рідкісні рослини Донбасу** / Д. Івашин, Р. Ісаєва, П. Кузнецов, Р. Ніколаєва // Рідна природа. – 1979. – № 4. – С.74.

1980

156. **Горы Артема** / Д. С. Ивашин. – 2-е изд., испр., доп. – Донецк : Донбас, 1980. – 40 с.

157. **Про пошуки нових високопротеїнових кормових рослин у флорі Донбасу** / Д. С. Івашин, Г. П. Івашина // Інтродукція та акліматизація рослин на Україні. – К., 1980. – Вип. 17. – С. 56–60.

1981

158. **Реліктові та ендемічні рослини долини р. Сіверський Донець у її нижній течії** / Д. С. Івашин, Р. Л. Ісаєва, П. І. Кузнецов, В. Р. Маслова, О. С. Ніколаєва // Український ботанічний журнал. – 1981. – Т. XXXVIII, № 5. – С. 60–64.

1982

159. **Биоэкология основных дикорастущих кормовых растений юго-востока Украины** / Д. С. Ивашин, Л. Д. Ивашина // VII съезд Украинского ботанического общества: тез. докл. – К. : Наук. думка, 1982. – С. 128–129.

160. **Развитие знаний и умений учителя биологии в процессе природоохранительной работы** / Ю. И. Буланый, Д. С. Ивашин, Л. А. Кушниренко, С. П. Соломаха, Т. П. Ткаченко // Формирование личности учителя биологии в процессе высшего педагогического образования : тез. конф. – Полтава, 1982. – С. 157–159.

161. Редкие болотные и водные растения юго-востока Левобережной Лесостепи и их охрана / Д. С. Ивашин, Р. В. Ганжа, О. А. Стасилюнас, Ю. И. Буланы // VII съезд Украинского ботанического общества : тез. докл. – К. : Наук. думка, 1982. – С. 269–270.

1983

162. Справочник по заготовкам лекарственных растений / Д. С. Ивашин, З. Ф. Катина, И. З. Рыбачук, Л. Т. Бутенко, В. С. Иванов, Л. С. Никольская. – 4-е изд., испр., доп. – К. : Урожай, 1983. – 296 с.

1984

163. Красная книга СССР / кол. авторов. – Т. 2. – Л. : Лесная промышленность, 1984. – 480 с.

1985

164. Изучение дикорастущих лекарственных растений Украины / Д. С. Ивашин, Т. И. Деревинская // Лекарственное растениеводство в условиях Украины. – М., 1985. – С. 147–149.

165. Интродукция лекарственных растений на Украине / Д. С. Ивашин, Б. С. Кондратенко // Лекарственное растениеводство в условиях Украины. – М., 1985. – С. 134–140.

166. Охрана дикорастущих лекарственных растений / Д. С. Ивашин, З. Ф. Катина, О. Н. Зражевская. – К., 1985. – 80 с.

167. Поиск новых лекарственных растений / Д. С. Ивашин, Т. И. Деревинская // Лекарственное растениеводство в условиях Украины. – М., 1985. – С. 150–151.

168. Рідкісні рослини південно-східної частини Лівобережного лісостепу України / Д. С. Івашин, Р. В. Ганжа, О. А. Стасілюнас, Т. П. Голова, М. Д. Літвинова // Український ботанічний журнал. – 1985. – Т. 42, № 1. – С. 71–75.

169. Украинская опытная зональная станция лекарственных растений / Д. С. Ивашин, А. П. Богарада, А. Н. Бабич // Лекарственное растениеводство в условиях Украины. – М., 1985. – С. 5–17.

1986

170. **Біо­еко­ло­гі­че­ські особ­но­сті і хо­зяй­ст­вен­на оцінка кор­мо­вих рос­тин і об­ра­зо­вув­а­них ими угодій** / Д. С. Іва­шин, Е. Н. Кон­д­ра­т­юк // При­род­ні рос­тин­ель­ні кор­мо­ві ре­сурси Дон­бас­са. – К., 1986. – С. 13–82.

171. **Справочник по за­го­тов­кам ле­кар­ст­вен­них рос­тин** / Д. С. Іва­шин, З. Ф. Ка­тіна, І. З. Ры­ба­чук, Л. Т. Бу­тен­ко, А. С. Ні­коль­ська, В. С. Іва­нов. – 5-е изд., испр. і доп. – К. : Уро­жай, 1986. – 280 с.

172. **Флора Пол­та­вщи­ни і її значення, состо­я­н­ня і ох­ра­на** / Д. С. Іва­шин, В. В. Бу­й­дін, Л. Д. Ор­лова, О. А. Ста­сильо­нас // Ох­ра­на ок­ру­жаю­чої сре­ди і здо­ров'я. – Пол­та­ва, 1986. – С. 25–27.

1987

173. **Балка Горь­ка­я** / Д. С. Іва­шин // За­по­вед­на­я при­рода Дон­бас­са. – До­не­цьк : Дон­бас­с, 1987. – С. 113–115.

174. **Ле­кар­ст­вен­ні рос­ти­на Лівобереж­ної ле­со­сте­пи, їх рас­про­ст­ра­нен­ня і ре­сурси** / Д. С. Іва­шин, Л. Д. Ор­лова // VIII съезд Ук­раїн­сько­го ботані­че­сько­го об­ще­ства : тез. докл. – К. : На­ук. дум­ка, 1987. – С. 217.

1988

175. **По­ши­рен­ня та схід­на ме­жа ареалу *Carpinus betulus* L. у Лівобереж­но­му лі­со­сте­пу Ук­раїни** / Д. С. Іва­шин, В. В. Бу­й­дін, Л. Д. Ор­лова, І. П. До­ро­шен­ко // Ук­раїн­ський ботані­чний жур­нал. – 1988. – Т. 45, № 2. – С. 28–31.

1989

176. ***Cerasus avium* L. Moench на Лівобереж­жі Ук­раїни** / Д. С. Іва­шин, В. В. Бу­й­дін, Л. Д. Ор­лова, І. П. До­ро­шен­ко // Ук­раїн­ський ботані­чний жур­нал. – 1989. – Т. 46, № 6. – С. 38–81.

177. **Рос­лин­ні ре­сурси око­лиць біо­ста­ціо­на­ру «Лучки» Пол­тав­сько­го пе­дін­сти­ту­ту** / Д. С. Іва­шин, В. В. Бу­й­дін, Л. Д. Ор­лова, Ж. Г. Пе­ли­пець. – Пол­та­ва, 1989. – 20 с.

178. **Флора судин­них рос­лин око­лиць біо­ста­ціо­на­ру «Лучки» Пол­тав­сько­го пе­дін­сти­ту­ту** / Д. С. Іва­шин, В. В. Бу­й­дін, Л. Д. Ор­лова. – Пол­та­ва, 1989. – 35 с.

1990

179. К вопросу охраны дикорастущих лекарственных растений и их ресурсов на Украине / Д. С. Ивашин, Л. Д. Орлова // Биологические проблемы охраны живой природы : тез. Всесоюзн. конф. – М., 1990. – Ч. 1. – С. 179–180.

180. Природно-заповідний фонд Полтавщини / Д. С. Ивашин, Л. Д. Орлова, С. Л. Кигим, В. Г. Осадчий. – Полтава, 1990. – 18 с.

181. Флора природних угруповань околиць біостаціонару «Лучки» Полтавського педінституту / Д. С. Ивашин, В. В. Буйдін, Л. Д. Орлова. – Полтава, 1990. – 36 с.

182. Щоб росли горішвіти : розповіді про рідкісні рослини та тварини Полтавщини / Д. С. Ивашин, В. М. Самородов, В. В. Буйдін та ін. – Полтава, 1990. – 70 с.

1991

183. К истории изучения растительного мира Полтавщины / Д. С. Ивашин, Л. Д. Орлова // Краєзнавство Полтавщини. – 1991. – № 3. – С.39–41.

184. Охоронювані рослини Полтавської області / Д. С. Ивашин, С. Л. Кигим, Л. Д. Орлова. – Полтава, 1991. – 21 с.

1992

185. Інтродукція лікарських рослин місцевої флори / Д. С. Ивашин, Л. Д. Орлова // IX з'їзд Українського ботанічного товариства : тез. доп. – К, 1992. – С. 201–202.

186. Методичні рекомендації до проведення польової практики з ботаніки і систематики рослин для студентів 2 курсу природничого факультету / Д. С. Ивашин, О. М. Байрак, В. В. Буйдін, С. В. Гапон, Л. Д. Орлова. – Полтава, 1992. – 28 с.

Д. С. Ивагин (1931р.)

Д. С. Івашин із слухачами курсів підвищення кваліфікації вчителів
(м. Полтава, 1952 р.)

Експедиція у Карпатах (Д. С. Івашин у центрі, 1958 р.)

Колектив Дослідної станції лікарських рослин
(Д. С. Івашин третій справа у другому ряді, 1960 р.)

Проведення Д. С. Івашином екскурсії для науковців та практиків на
полях Дослідної станції лікарських рослин (1961 р.)

У дедропарку Дослідної станції лікарських рослин (1964 р.)

Перша Всесоюзна наукова конференція молодих фахівців
ботанічних садів СРСР (м. Донецьк, 1967 р.)

Експедиція на Донбас із співробітниками Центрального республіканського ботанічного саду та Донецького ботанічного саду (1969 р.)

Експедиція на Донбас (1970 р.)

Опускання у шахту із співробітниками Донецького ботанічного саду
(Д. С. Івашин третій зліва, 1972 р.)

Науковці на ботанічному з'їзді у Донецькому ботанічному саду
(Д.С. Івашин другий зліва, 1977 р.)

Проведення польової практики для студентів Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка (нині Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка) (1986 р.)

Д. С. Івашин у дендропарку м. Полтава (1991 р.)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
Д.С. ІВАШИН – ВЧЕНИЙ, ПЕДАГОГ, ГРОМАДЯНИН	9
Гриньова М.В. ЖИТТЄВИЙ І НАУКОВИЙ ШЛЯХ Д.С. ІВАШИНА	10
Онiпко В.В. ІВАШИН ДМИТРО СЕРГІЙОВИЧ – БОТАНІК, ФЛОРИСТ, ЕКОЛОГ	15
Івашина Г.П., Орлова Л.Д. СТОРІНКИ ЖИТТЯ ІВАШИНА ДМИТРА СЕРГІЙОВИЧА	18
Демчишен Л.Д. СПОГАДИ ПРО БАТЬКА. НЕЗНАЙОМІ СТОРІНКИ З ЖИТТЯ ІВАШИНА ДМИТРА СЕРГІЙОВИЧА	21
Стасіюнас О.А. УЧИТЕЛЬ НА ВСЕ ЖИТТЯ	24
Богарада А.П. МОИ ВОСПОМИНАНИЯ О ДМИТРИИ СЕРГЕЕВИЧЕ ИВАШИНЕ	29
Деревинская Т.И. ПОМОЩЬ В НАЧАЛЕ ПУТИ	31
Ганжа Р.В. СЛОВА ПОДЯКИ ВЧИТЕЛЮ (спогади через півстоліття)	33
Перепелова О.М. ЗІ СПОГАДІВ ПРО Д.С. ІВАШИНА	35

Байрак О.М., Самородов В.М. ВНЕСОК Д.С. ІВАШИНА У РОЗВИТОК ЗАПОВІДНОЇ СПРАВИ НА ПОЛТАВЩИНІ.....	36
Глухов О.З., Хархота Г.І., Чуприна Т.Т., Остапко В.М. Д.С. ІВАШИН – ФУНДАТОР ЕКСПОЗИЦІЙ ПРИРОДНОЇ ФЛОРИ ДОНЕЦЬКОГО БОТАНІЧНОГО САДУ НАН УКРАЇНИ	40
Куценко Н.І. ІНТРОДУКЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ Д.С. ІВАШИНА З ЦМИНОМ ПІСКОВИМ.....	42
Порада О.А. ВИДИ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН, ІНТРОДУКОВАНІ Д.С. ІВАШИНИМ НА ЛУБЕНЩИНІ.....	44
Сивоглаз Л.М. ВКЛАД Д.С. ІВАШИНА В РОЗВИТОК ЛІКАРСЬКОГО РЕСУРСОЗНАВСТВА В УКРАЇНІ	46
Глущенко Л.А. ГЕРБАРІЙ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН – НАУКОВА СПАДЩИНА Д.С. ІВАШИНА.....	48
Кондратенко Т.К. Д.С. ІВАШИН І ПОЛТАВСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ	50
ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПОКАЖЧИК ОСНОВНИХ ПУБЛІКАЦІЙ ДМИТРА СЕРГІЙОВИЧА ІВАШИНА	53

Наукове видання

Серія «Науковці університету»

**Дмитро Сергійович
Івашин**

БІОБІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

Редактори-бібліографи – В. В. Орехова, І. М. Лесунова
Літературний редактор – Л. Д. Орлова
Комп'ютерна верстка та дизайн – Т. В. Хілінська

Підписано до друку 12.05.15 р.

Формат 60x84/8. Папір офсетний.

Друк цифровий. Гарнітура Palatino Linotype. Ум. др. арк. 3,9.

Наклад 100 прим. Замовлення № 284

Віддруковано в типографії ФОП Болотін А. В.

Свідоцтво серія ВОЗ №850211 від 19.10.2010 р.

36009, м. Полтава, вул. Пушкіна, 116, кв. 16.

Тел./факс: (0532) 611-694